

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Jekaterina Antsiferova

ÄRIÜHINGUTE LAENU ANDMISEGA JA VÕTMISEGA
SEONDUVAD MAKSUKOHUSTUSED JA RISKID

Lõputöö

Juhendaja:

Ivo Vanasaun, MPA

Kaasjuhendaja:

Tõnis Elling, Bac

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

Kolledž Finantskolledž	Kuu ja aasta 05.2008
Töö pealkiri “Äriühingu laenu andmisega ja võtmisega seonduvad maksukohustused ja riskid”	
Töö autor: Jekaterina Antsiferova	allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud teemal “Äriühingu laenu andmisega ja võtmisega seonduvad maksukohustused ja riskid”. Töö uurimisobjektiks on äriühingule laenu andmisest ja võtmisest tulenevalt võimalikult tekkivad maksukohustused. Töö eesmärgiks on aga uurida ettevõtjate laenu andmise/võtmisega seotud võimalikke maksukohustusi ning leida maksuriskide maandamise võimalused.</p> <p>Lõputöö mahuks koos lisadega on 51 lehekülge ja töö on kirjutatud eesti keeles. Töö koosneb kolmest peatükist ja töös on kasutatud on 44 allikat, millele on viidatud. Lisadeks on laenulepingu näidis, väljavõtte tulumaksuseadusest ning kolm intervjuud, mis on läbi viidud Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialistidega ja AS Deloitte Advisory maksukonsultandiga. Lisadena on samas toodud kaks tabelit, mis on valminud töö käigus ja millest saab näha põhilisi töö tulemusi.</p> <p>Käesolevas lõputöös vaadeldakse maksukohustusi, mis võivad tekkida laenutehingutest nii laenuandjal kui laenuvõtjal. Samuti pakutakse välja võimalusi käsitletud maksuriskide vältimiseks või maandamiseks ja tehakse ettepanekuid uurimise käigus ilmnunud probleemide lahendamiseks.</p> <p>Teema aktuaalsusest tingituna on laenu andmisest tulenevaid maksuriske käsitletud mitmete maksuspetsialistide poolt, kuigi üksikult saadud selgitused ei andnud teemast terviklikku ülevaadet. Käesolev töö pakub lugejale komplektset analüüsi laenu andmisest ja võtmisest tulenevatest võimalikest maksukohustustest. Töös sisalduvad ettepanekud ja juhised annavad maksumaksjatele praktilise juhendi laenutehinguga seonduvate maksuriskide maandamiseks.</p>	
Võtmesõnad : laen, maksurisk, siirdehind, intress, turuhind, tulumaks	
Keywords : loan, tax risk, lending, borrowing, transfer pricing, interest, income tax	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Juhendaja:	allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
LÜHENDITE SELGITUS	5
SISSEJUHATUS	6
1. LAENUDE JA INTRESSIDEGA SEONDUVAD ÜLDSÄTTED ÕIGUSAKTIDES.....	8
1.1. Üldine laenu mõiste selgitus koos intressi olemuse seletusega.....	8
1.1.1. Laenulepingu regulatsioon.....	8
1.1.2. Intressi tasumiskohustuse määramine.....	10
1.2. EÜ intresside ja litsentsitasude direktiivi sätted ja nende rakendamine Eestis.....	12
1.3. Maksulepingu olemus ja mõju intresside maksustamisele	13
1.4. Seotud isikute mõiste tulumaksuseaduses ja seotud isikute vaheliste tehingute maksustamine.....	15
2. LAENU ANDMISEGA KAASNEVAD MAKSURISKID JA NENDE MAANDAMISE VÕIMALUSED	18
2.1. Tulumaks antud laenult kui ettevõtlusega mitteseotud kulult	18
2.2. Töötajale antud laenu intress kui erisoodustus	20
2.3. Laenukeelu rikkumisest maksuriski tekkimine.....	22
2.4. Tulumaks äriühinguga seotud füüsilistele isikutele antud laenult	23
2.5. Seotud isikutele antud laenu intressi maksustamise risk	24
3. LAENU VÕTMISEGA KAASNEVAD MAKSURISKID JA NENDE MAANDAMISE VÕIMALUSED	27
3.1. Maksurisk seotud isikule makstud intressilt	27
3.2. Maksurisk mitteresidendile intressi tasumisest.....	28
3.3. Kasumiosalusega laenude intressi maksustamise risk	29
KOKKUVÕTE	32
SUMMARY	35
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	36
LISA 1. Laenulepingu näidis.....	39
LISA 2. Väljavõte tulumaksuseadusest.....	41

LISA 3. INTERVJUU Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialisti Terje Ludviga (üleskirjutis 18.03.2008 kell 10.00-11.00, Tallinn).....	42
LISA 4. INTERVJUU Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialisti Merje Roometiga (üleskirjutis, 19.03.2008 kell 13.00-15.00, Tallinn).....	44
LISA 5. INTERVJUU AS Deloitte Advisory maksukonsultandi Ivo Vanasaunaga (üleskirjutis 23.03.2008 kell 16.00-18.00, Tallinn).	47
LISA 6. Tabel “Maksuriskid laenu andmisel ja nende maandamise võimalused”.....	49
LISA 7. Tabel “Maksuriskid laenu võtmisel ja nende maandamise võimalused”.....	50

LÜHENDITE SELGITUS

AS – aktsiaselts

EL – Euroopa Liit

jms – ja muu selline

jne – ja nii edasi

k.a. – kaasa arvatud

lg – lõige

Maksuleping – tulu- ja kapitalimaksuga topeltmaksustamise vältimise ning maksudest kõrvalehoidumise tõkestamise leping

MKS – maksukorralduse seadus

MMT – madala maksumääraga territoorium

MTA – Maksu- ja Tolliamet

nt - näiteks

OECD - Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon

OÜ – osühing

p – punkt

PT – püsiv tegevuskoht

TsÜS – tsiviilseadustiku üldosa seadus

TuMS - tulumaksuseadus

v.a – välja arvatud

vm – või muu

vt – vaata

VÕS – võlaõigusseadus

ÄS - äriseadustik

SISSEJUHATUS

21. sajandil on laenude andmine ja võtmine muutnud aktuaalseks ka nende ettevõtjate seas, kelle põhitegevus ei ole krediteerimisega seotud. Probleem aga seisneb selles, et paraku ei olda paljudel juhtudel teadlikud laenude andmise ja võtmisega seotud tulumaksuriskidest ning sellest tulenevalt ei osata riske tuvastada ja maandada. Seda tõendavad Maksu- ja Tolliametile korduvalt saadetud küsimused laenude maksustamisest, millega autor sai tutvuda oma sealse praktilise väljaõppe käigus.

Teema aktuaalsusest tingituna on laenu andmisest tulenevaid maksuriske käsitletud mitmete ekspertide ja maksuspetsialistide poolt nii Maksu- ja Tolliameti veebileheküljel kui ka Maksu- ja Tolliameti ajakirjas "Maksu- ja Tolliameti veebileheküljel". Kuna üksikult saadud selgitused ei pruugi alati anda äriühingutele teemast ja võimalikest lahendustest tervikpilti, lähtus autor töö kirjutamisel vajadusest tervikliku ülevaate järele.

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida ettevõtjate laenu andmise/võtmisega seotud maksuriske ja leida maksuriskide võimalikud maandamise võimalused. Töö käigus kontrollitakse ka töö hüpoteesi - laenu andmisest ja võtmisest tingitud maksuriske on võimalik ettevõtjal tuvastada, maandada või üldse nendest vabaneda - paikapidavust. Töö autor arvab, et töö tulemused ja järeldused aitavad tõsta ettevõtjate teadlikkust laenu andmise ja võtmisega kaasnevatest maksukohustustest, vähendades seeläbi ettevõtjate maksuriske.

Lõputöö uurimisprobleemi lahendamiseks ja eesmärgi saavutamiseks on vaja täita järgmised ülesanded:

- teha kindlaks laenude ning intresside maksustamist reguleerivad õigusaktid ning olulisemad kohtulahendid;
- analüüsida erinevates piiriülestes ja riigisisestes laenudega seotud situatsioonides tekkida võivaid maksukohustusi;
- uurida, mis võimalused on ettevõtjatel maksuriskide maandamiseks
- koostada äriühingutele terviklik lühiülevaade erinevates laenudega seotud situatsioonides tekkida võivate maksukohustuste kohta.

Töö kirjutamisel kasutatakse empiirilist ja analüütilist uurimismeetodit. Vajalikke teadmiste saamiseks analüüsib autor nii eesti- kui ka võõrkeelseid allikaid. Samuti intervjueritakse Eesti Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna otseste maksude talituste töötajaid Merje Roomet'it ja Terje Ludvi't ning AS Deloitte Advisory maksukonsultanti Ivo Vanasaun'a.

Lõputöö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda jagunevad 3-5 alapeatükiks. Esimeses peatükis antakse ülevaade õigusaktidest, mis reguleerivad laenu andmist ja laenu võtmist. Töö teine ja kolmas peatükk annavad lõputööle praktilise väärtuse. Teises peatükis analüüsib töö autor erinevate laenu andmise situatsioonidega kaasnevaid maksuriske ning uurib, mis on maksuriskide võimalikud maandamise võimalused. Kolmandas peatükis vaatleb töö autor, missugused riskid tekivad äriühingul laenu võtmisega ning proovib leida maksuriskide vähendamise võimalusi.

Töö tulemusena valmib lühiülevaade erinevatest laenudega seotud maksuriskidest ning nende maandamise võimalustest, mida ettevõtjad saavad kasutada vältimaks väljaspool põhitegevust tehtud tehingutest tekkida võivaid maksukohustusi. Samas annab töö hea ülevaate kõigile teemast huvitatule.

1. LAENUDE JA INTRESSIDEGA SEONDUVAD ÜLDSÄTTED ÕIGUSAKTIDES

1.1. Üldine laenu mõiste selgitus koos intressi olemuse seletusega

1.1.1. Laenulepingu regulatsioon

Laenu võetakse ja antakse poolte kokkuleppel, sõlmides selleks laenulepingu. Tekkinud võlasuhe kuulub võlaõigusseaduse¹ (edaspidi VÕS) regulatsiooni alla. Käesolev peatükk annab ülevaate sellest, kuidas on laenuleping reguleeritud VÕSis, millised on poolte õigused ja kohustused, eraldi pööratakse tähelepanu intressi olemusele ning intressi maksmise kohustusele.

Laenu andmine ja võtmine on VÕS § 3 punkti 1 järgi õigussuhe, mis tekib laenulepingu² sõlmimisest. Sellise lepingu tulemusena kohustub üks pool (laenuandja) andma teisele poolele (laenusaaaja) laenusumma või asendatava asja (laen), laenusaaaja aga kohustub tagasi maksuma sama rahasumma või tagastama sama liiki asja samas koguses ja sama kvaliteediga (VÕS § 396 lõige 1). Kuigi seadusest tuleneb, et laenu esemeks võib olla ka asendatav asi, siis antud töös käsitletakse laenu just raha andmist laenuvõtjale.

Laenuandja põhikohustuseks on raha üleandmine. See sisuliselt tähendab, et konkreetne summa peab olema eraldatud laenuandja varast ning üle antud laenusaaaja omandisse³. Kohustus on täidetud alles siis, kui raha on vastuvõetud, seda saab pidada ka tagasimaksmisenõude tekkimise eeltingimuseks⁴. Lähtuvalt teistest seadustest võivad laenuandjal tekkida ka kõrvalkohustused, mida ei käsitleta käesoleva töö raames. Laenuvõtja esmaseks kohustuseks laenulepingu puhul on raha tagasimaksmine. Siin tuleb rõhutada, et laenusaaaja võlgneb laenuandjale ainult sama summa, mis ta on saanud. Tagasimaksmiskohustuse juures ei arvestata ei raha ostujõu langust ega tõusu, samuti mitte intressi maksmist. Kõrvalkohustuste hulka võivad kuuluda näiteks intressi maksmise

¹ Võlaõigusseadus. 29.09.2001.- RT I 2001, 81, 487, 2007, 56, 375.

² Laenulepingu näidis on lisatud töö lõpus. Vt Lisa 1.

³ Schlechtreim, P. 2000. Võlaõigus. Eriosa. Tallinn: Juura, lk 108.

⁴ *samas*, lk 107

kohustus (seda teemat käsitleb autor järgmises alapeatükis), varanduslikust seisust teabe andmise kohustus ja tagatise hankimise kohustus⁵.

Kuigi tsiviilseadustiku üldosa seadus⁶ (edaspidi TSüS) § 26 lõige 1 ütleb, et juriidiline isik on võimeline omama kõiki tsiviilõigusi ja -kohustusi, v.a. neid, mis on omased üksnes inimesele, on isikuid, kellele äriühing ei tohi laenu anda. Nimelt on äriseadustikus⁷ (edaspidi ÄS) nii osäühingu (edaspidi OÜ) kui ka aktsiaseltsi (edaspidi AS) puhul sätestatud laenukeeld. Paragrahvi 159 kohaselt ei või OÜ anda laenu järgmistele isikutele: oma osanikule, kelle osa esindab rohkem kui 5 protsenti osakapitalist; oma emaettevõtja osanikule, aktsionärile või liikmele, kelle osa või aktsiatega on esindatud rohkem kui 5 protsenti emaettevõtja osa- või aktsiakapitalist; isikule OÜ osa omandamiseks; oma juhatuse ega nõukogu liikmele ega prokuristile. Vastavalt § 281 lõikele 1 ei tohi AS anda laenu järgnevatele isikutele: oma aktsionärile, kelle aktsiatega on esindatud rohkem kui 1 protsent aktsiakapitalist; oma emaettevõtja osanikule, aktsionärile või liikmele, kelle osa või aktsiatega on esindatud rohkem kui 1 protsent emaettevõtja osa- või aktsiakapitalist; isikule AS-i aktsiate omandamiseks; oma juhatuse ega nõukogu liikmetele ega prokuristile. Laenukeelu rikkumise tagajärgi ning sellega kaasnevat maksuriski uurib autor edaspidise töö käigus.

VÕS üldosa § 13 lõike 1 kohaselt lõpeb laenuleping poolte kokkuleppel või lepingus kehtestatud alusel. Lisaks sätestavad VÕSi §-id 398-400 laenulepingu lõpetamise võimalusi. Nii laenuandjal, kui ka võtjal on teatud tingimustel võimalik lepingut üles öelda. Vastavalt §-le 399 võib laenuandja lepingu üles öelda ja nõuda laenu kohest tagastamist, kui:

- 1) laenu tagastamine on kokku lepitud osade kaupa ja laenusaaaja on viivituses enam kui kahe osa tagastamisega või ühe osa tagastamisega kauem kui kolm kuud;
- 2) laenusaaaja ei täida kohustust maksta intressi;
- 3) laenusaaaja rikub kohustust kasutada laenu üksnes teatud kindlal eesmärgil.

Lõike 2 kohaselt võib laenuandja laenulepingu üles öelda enne laenu üleandmist ja keelduda laenu üleandmisest, juhul kui laenusaaaja majanduslik olukord on selliselt

⁵ Schlechtreim, P., *viidatud töö*, lk 109.

⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. - RT I 2002, 35, 216, RT I 2007, 24, 128.

⁷ Äriseadustik. 15.02.1995. - RT I 1995, 26-28, 355, RT I 2007, 67, 413.

halvenenud, et laenu tagastamine on ohustatud või kui laenusaaaja on esitanud teadvalt valesid andmeid eesmärgiga saada laenu. See õigus kuulub laenuandjale ka juhul, kui laenusaaaja on muutunud maksejõuetuks enne lepingu sõlmimist, kuid laenuandjale sai see teatavaks alles pärast lepingu sõlmimist. Laenusaaaja võib lepingust üles öelda ainult muutuva intressiga laenu puhul, teatades sellest ette vähemalt 3 kuud.

Kuigi eelnevalt oli juba öeldud, et intressi tasumine on ainult üheks laenusaaaja võimalikuks kõrvalkohustuseks, on raske ette kujutada intressita laenu, kuna see on laenuandja põhivõimaluseks saada laenulepingust kasu.

1.1.2. Intressi tasumiskohustuse määramine

Intress kujutab endast protsendina arvestatavat tasu raha kasutamise eest⁸. Seda on oluline eristada viivisest, kuna viivisest võimalikku tekkivat maksuriski antud töös ei käsitleta. Viivis on hoopis sanktsiooni iseloomuga kompensatsioon, mille eesmärk on eeldatava kahju hüvitamine. Selle määramist reguleerib VÕS § 113.

Intressi tasumiskohustuse määramise puhul tuleb eristada majandus- ja kutsetegevuses antud laenu ja muid laenulepinguid. See on tähtis selle tõttu, et VÕS § 397 lõike 1 kohaselt on intressi maksmine on kohustuslik ainult majandus- või kutsetegevuses antud laenult. Muude laenulepingute korral sellist kohustust ei esine ning intressi tuleb maksta üksnes juhul, kui see on kokku lepitud. Antud töös analüüsitakse just mittekrediitiasutuste poolt antud laenusid, ehk neid mis antakse väljaspool äriühingu peamist majandus- või kutsetegevust.

Juhul, kui otsustatakse anda laenu, siis on kaks võimalust intressimäär fikseerida: selles kokku leppida või kokkuleppe puudumisel lähtuda VÕS-ist. Kui intressimäär ei ole lepingus kehtestatud, siis vastavalt VÕS § 397 lõikele 2 üritatakse esmalt tuvastada harilik intressimäär. See on protsentuaalne määr, mis on tavaline sama liiki laenude puhul ajal ja kohas, millal ja kus laen saadi⁹. Kui laenu saamise kohas aga sama liiki laene näiteks ei väljastata või muul põhjusel ei õnnestu tuvastada harilikku väärtust, siis leitakse

⁸ Jänes, O. 2006. Intress ja viivis võlasuhtes. – Eesti Majanduse Teataja, 11 (186), lk 25.

intressimäär vastavalt VÕS § 94 lõikele 1¹⁰. Nimetatud sätte kohaselt on intressimääraks poolaasta kaupa Euroopa Keskpanga põhirefinantseerimisoperatsioonidele kohaldatav viimane intressimäär enne iga aasta 1. jaanuari ja 1. juulit. Seda on võimalik leida Ametlikest Teadaannetest ning Eesti Panga kodulehelt Internetis. 2008. aasta 1. jaanuari seisuga oli see määr 4,0%.¹¹

Dispositiivsuse põhimõtet¹² järgides võivad lepingupooled intressimääras ise kokku leppida. Seda võimalust kasutades võivad laenuandjal tekkida küsimused: kui kõrge intressimäär kehtestada ja kui sageli tuleb intressi nõuda.

Kuigi seadus ei kehtesta intressi piirmäära, võidakse liiga kõrget määra pidada liigkasuvõtmiseks. Seda aga peetakse heade kommetega vastuollu minevaks¹³, millest tõusetub küsimus tehingu tühisusest. Vaatamata sellele on Riigikohtu tsiviilkolleegium 16. oktoobri 2004. a. otsuses 3-2-1-80-02 asunud teistsugusele seisukohale. Nimelt järeldati, et ainuüksi liigkõrge intress ei anna alust pidada laenulepingut heade kommetega vastaseks ja TsÜs-i § 86 alusel tühiseks. Liigkasuvõtmise olemasoluks peab olema tuvastatud veel muud asjaolud, eelkõige teise poole raske olukorra ärakasutamine, sellisel juhul aga on võimalik tehingu tühistamine TsÜs-i § 97 alusel. Taolist seisukohta kinnitas ka Riigikohus oma otsustes nr 3-2-1-108-02, nr 3-2-1-29-04 ja nr 3-2-1-41-04.

Intressi tasumise sagedust on samuti võimalik pooltel kokku leppida. Kui aga seda tehtud ei ole, siis lähtutakse VÕS § 397 lõikest 3, mille kohaselt intress tasutakse hiljemalt koos põhivõla täieliku tasumisega ning mitmesse kalendriaastasse kanduva kohustuse puhul vastava perioodi intress ka iga kalendriaasta lõpus.¹⁴

Üldjuhul on lepingupooltel soovituslik nii intressimäära suurus kui ka intressi tasumise sageduses kokku leppida, kuna seadusega sätestatud regulatsioon ei pruugi vastata ei laenuandja ega laenusaaaja huvidele.

⁹ Jänes, O. *viidatud töö*, lk 27.

¹⁰ *samas*, lk 27

¹¹ Eesti pank. <http://www.eestipank.info>

¹² Dispositiivsuse põhimõte on paika pandud VÕS §-s 5. Selle kohaselt pooled võivad kokku leppida teisiti, kui seaduses on sätestatud, ning lähtuda tuleb sel juhul lepingust, mitte seadusest.

¹³ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. 2006. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, lk 289.

¹⁴ Jänes, O. *viidatud töö*, lk 27.

1.2. EÜ intresside ja litsentsitasude direktiivi sätted ja nende rakendamine Eestis

Laenusid ja intresse reguleerivad sätted sisalduvad nii siseriiklikus õiguses kui ka rahvusvahelistes õigusaktides. Käesolevas osas vaatleb autor intresside maksustamise rahvusvahelist aspekti ning selle mõju Eesti seadustele.

Eesti astumisega Euroopa Liitu (edaspidi EL) hakkasid Eesti suhtes kehtima ELi õigusaktid, sealhulgas nõukogu 03.06.2003 direktiiv 2003/49/EÜ intressimaksete ja litsentsitasude kohta (*Interest and Royalty Directive*). Selle direktiivi juurutamise põhjuseks oli see, et Euroopa Liidu ühtsel turul valitsesid ebavõrdsed maksustamistingimused eri liikmesriikide vahelistele intressimaksetele ja litsentsitasudele. Seega direktiivi eesmärgina püstitati nõue luua eri liikmesriikide sidusühingute vaheliste intressimaksete ja litsentsitasude suhtes kohaldatav ühine maksustamissüsteem.¹⁵

Direktiivi reguleerimisala paneb paika artikkel 2, mis määratleb intressi kui tulu igat liiki võlakohustustest olenemata sellest, kas need on tagatud hüpoteegiga või kas nendega kaasneb õigus saada osa võlgniku kasumist, ja eelkõige tulu väärtpaberitest ja võlakirjadest, kaasa arvatud selliste väärtpaberite ja võlakirjadega seotud ülekursid ning lisatasud. Õigusaktiga keelatakse sellistelt väljamaksetelt tulumaksu kinnipidamine, kui nad on tehtud ühe liikmesriigi äriühingu poolt teises liikmesriigis asuvale sidusäriühingule.

On ka teatud tingimused maksustamiskeelu rakendamiseks:

1. Väljamakse tegija ja tulu saaja peavad olema seotud, mis tähendab seda, et ühel äriühingul peab olema teises vähemalt 25% osalus või kolmandal äriühingul peab olema vähemalt 25% osalus mõlemas äriühingus ning see osalus (aktsiates või osades) peab olema katkematult säilitatud vähemalt 2 aastat enne tehingute teostamist.
2. Sidusettevõtte peab olema kogu summa tegelik tulusaaja, mitte selle vahendaja või esindaja.
3. Nii väljamakse tegija kui intressi saaja peavad olema erinevate EL liikmesriigi residentid äriühingud või sellise äriühingu EL-is asuvad püsivad tegevuskohad.

¹⁵ Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2003/49/EÜ, 03.06.2003.

Teiste sõnadega, direktiiv rakendub kõikidele liikmesriigi residendist äriühingutele või nende püsivatele tegevuskohtadele (edasi PT), mis tähendab seda, et kolmanda riigi äriühingu PT ELi liikmesriigis ei kuulu regulatsiooni alla.¹⁶

Eestis tehti direktiivi rakendamiseks vajalikud tulumaksuseaduse (edaspidi TuMS) muudatused 20.05.2004, kuid muudatusi intressi maksustamises rakendati tagasiulatuvalt alates 01.05.2004.¹⁷ Muudeti TuMS § 29 lõiget 7 ning tunnistati § 31 lõiked 2 ja 3 kehtetuks. Direktiivis sätestatud erinevalt vabastati kõik mitteresidendile maksutud intressid tulumaksust. See oli põhjendatud maksusüsteemi arusaadavuse ning õigusselguse säilitamise vajadusega.¹⁸

Erandina säilitati maksudest hoidumise tõkestamise eesmärgil tulumaksukohustus sellisele intressi osale, mis oluliselt ületab turutingimustel sarnastelt võlakohustustelt makstava intressi summat võlakohustuste tekkimise ja intressi maksmise ajal.¹⁹ Sarnaselt siirdehindade regulatsioonile ning siirdehindade korrigeerimise meetodile võib maksuhaldur maksustada tulumaksuga ülalnimetatud intressiosa.

1.3. Maksulepingu olemus ja mõju intresside maksustamisele

Maksustamise rahvusvahelist aspekti reguleeritakse ka kahepoolsete lepingutega – tulu- ja kapitalimaksuga topeltmaksustamise vältimise ning maksudest kõrvalehoidumise tõkestamise lepingutega (edaspidi maksulepingud). Nende lepingute eesmärgiks on kõrvaldada rahvusvaheline topeltmaksustamine, mis võib tekkida kahe riigi maksuseaduste rakendamise tulemusena, ära hoida diskrimineeriv maksustamine ning tõkestada maksudest kõrvalehoidumist.²⁰

¹⁶ HM Revenue & Customs. INTM400000 - EU Interest and Royalties Directive.
<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM400000.htm> 10.12.2007

¹⁷ Tulumaksuseadus, kohalike maksude seaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seadus. 20.05.2004. RTI, 45, 319. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=761232&replstring=33>

¹⁸ Rahandusministeerium. Seletuskiri tulumaksuseaduse (20. 05. 2004. -RT I 1999, 101, 903) ja maksukorralduse seaduse (20. 05. 2004. -RT I 2004, 45, 319) muutmise seaduse eelnõu juurde. http://eoigus.just.ee/?act=dok&subact=1&DOK_W=49364 01.03.2008.

¹⁹ sama

²⁰ Rahandusministeerium. Seletuskiri Eesti Vabariigi valitsuse ja Sloveenia Vabariigi valitsuse vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ja selle juurde kuuluva protokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde.

Oma olemuse poolest on maksulepingute näol tegemist tavaliste välislepingutega. Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse²¹ §-le 123 kohaldatakse välislepingu sätteid juhul kui Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega. Kuna maksulepingute ülesanne on vältida topeltmaksustamist, piiravad lepingud riikide maksuõigust, samas ei kehtesta nad täiendavaid maksukohustusi. Seega võib järeldada, et maksulepingute olemasolul rakendatakse esialgu Eesti maksuseadust ning soodsamate sätete olemasolul võib maksukoormust vähendada maksulepingu alusel, tulenevalt selle ülimuslikust iseloomust.

2008. aasta 1. jaanuari seisuga on Eestil jõustunud 38 maksulepingut.²² Tavaliselt võetakse maksulepingute välja töötamisel kasutatakse alusena Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (edaspidi OECD) mudelleping.²³

OECD mudellepingu²⁴ artikli 11 punkt 3 sätestab ammendava intressi mõiste määratluse, kuigi intressi mõiste maksulepingus võib ka sellest erineda²⁵, nt sisaldada näidisloetelu või sätestada, et intressina käsitatakse ka muud tulu, mida käsitatakse intressina teise riigi seaduste kohaselt. Näiteks, Eesti ja Sloveenia vahelise maksulepingu kohaselt käsitatakse intressina tulu, mida saadakse tagatud või tagamata võlanõudest või valitsuse väärtpaberitest või võlakohustusest ja nendega seotud maksetest. Mõiste „intress” ei hõlma dividendina käsitatavat tulu. Hilinenud makse eest võetavat viivist intressina ei käsitata.²⁶

Välislepingud teiste riikidega üldjuhul omavad otsest mõju maksustamisele, kuna tavaliselt piiravad intressile rakendatavat maksumäära (nt sätestavad, et intressidelt võetav maks ei tohi ületada 10% intresside brutosummat). Kuna aga Eestis maksustatakse TuMS § 29 lõike 7 kohaselt mitteresidendile makstav intress vaid juhul, kui see oluliselt ületab turutingimustel sarnastelt võlakohustustelt makstava intressi summat nii võlakohustuse tekkimise kui

²¹ Eesti Vabariigi põhiseadus. 28.06.1992. – RT 1992, 26, 349, RT I 2007, 33, 210.

²² Rahandusministeerium. Topeltmaksustamise vältimise lepingud. <http://www.fin.ee/?id=3634> 01.03.2008

²³ Rahandusministeerium. Seletuskiri Eesti Vabariigi valitsuse ja Sloveenia Vabariigi valitsuse vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ja selle juurde kuuluva protokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde.

²⁴ OECD. Articles of the Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital. www.oecd.org/dataoecd/50/49/35363840.pdf 10.12.2007

²⁵ Rahandusministeerium. Seletuskiri Eesti Vabariigi valitsuse ja Kreeka Vabariigi valitsuse vahelise tulu- ja kapitalimaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ja selle juurde kuuluva protokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu kohta.

²⁶ Eesti Vabariigi valitsuse ja Sloveenia Vabariigi valitsuse vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise leping. 26.06.2006. RTII, 16.06.2006, 13, 36.

intressi maksmise ajal, siis saab maksulepingut rakendada vaid üksikutel juhtudel, kus makstakse turutingimusi ületavat intressi.²⁷ Kui aga tegemist on seotud isikute²⁸ vahelise laenuga, siis turutingimusi ületavale osale maksulepingus sätestatud soodsam maksumäär reeglina ei kehti.²⁹ Järelikult omavad maksulepingud mõju vaid olukorras, kus sõltumatule osapoolle makstakse turutingimusi ületavat intressi.

1.4. Seotud isikute mõiste tulumaksuseaduses ja seotud isikute vaheliste tehingute maksustamine

Seotud isikute, siirdehinna ning sellega seonduvaid muid mõisteid on oluline määratleda töö esimesel etapil, kuna uurimistöö käigus analüüsitakse seotud isikute vahelise laenulepinguga võimalikku kaasneva maksuriski tekkimise alust ning selle maandamise võimalusi. Samas annab käesolev peatükk ülevaate siirdehindadele turuväärtusele mittevastavusest kaasneva tulumaksuriskist.

Seotud isikute mõiste on tänapäeval laialt levinud. Ettevõtjad võivad sellega kokku puutuda, täites tulu- ja sotsiaalmaksu ning kohustusliku kogumispensioni ja töötuskindlustuse maksete deklaratsiooni (vorm TSD), kuna alates jaanuarist 2007 on TSD põhivormile lisatud küsimused seotud isikutega sooritatud tehingute ning nimetatud tehingutest tulenevate kohustuste kohta.³⁰

Seotuteks loetakse neid isikuid, kes võivad olla teineteisest kas majanduslikult või muul viisil sõltuvuses, mille tõttu on tõenäoline, et nendevaheline tehing erineb tehingust, mida teeksid omavahel sõltumatud osapooled.³¹ See definitsioon sobib ainult seotud isikute üldiseks iseloomustamiseks, kuna seotud isikute ammendava loetelu annab TuMS § 8 (vt Lisa 2). Seadusega paika pandud täpne nimekiri ei jäta maksuhaldurile kaalutusõiguse³² kasutamise võimalust. Siinkohal tuleb aga märkida, et majandusliku tõlgendamise reegel,

²⁷ Nimetatud olukorda uuritakse töö peatükis 3.2.

²⁸ Seotud isikute mõistet annab TuMS § 8.

²⁹ Lisa 5. Vanasaun, I. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 23.03.2008.

³⁰ Maksu- ja Tolliamet. 2007. Vormi TSD küsimustik siirdehindade kohta.

http://www.emta.ee/public/TSD_k_simustik_2007.pdf 20.02.2008

³¹ Lehis, L. 2004. Maksuõigus. Tallinn: Juura. lk 224.

³² Kaalutusõigus (diskretsioon) on haldusmenetluse seadusega (RT I 2001, 58, 354, RT I 2002, 53, 336) haldusorganile seadusega antud volitus kaaluda otsustuse tegemist või valida erinevate otsustuste vahel.

mis tuleneb maksukorralduse seaduse³³ (edaspidi MKS) §-st 84, annab maksuhaldurile võimaluse pidada seotud isikute vaheliseks tehinguks sellist tehingut, mille teostamisel maksumaksja kasutab seotuse varjamiseks variisikuid või näilikke tehinguid, kui tegelikud asjaolud viitavad TuMS §-s 8 toodud tunnuste olemasolule.³⁴

Seotud isikute vahel tehtud tehingu väärtuse (edaspidi siirdehind) reguleerimine ei tulene ainult Eesti õigusaktidest, vaid selle aluseks on ennekõike OECD poolt 1995. aastal väljaantud ning aastatel 1996-1999 täiendatud "Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhalduritele"³⁵. See oligi aluseks võetud Rahandusministri määruse "Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid" koostamisel.³⁶

Rahandusministri määruse³⁷ nr 53 kohaselt peab siirdehind olema vastavuses tehingu turuväärtusega. Turuväärtuse mõiste tuleneb TuMS ja maksulepingutest, nt see sisaldub OECD Mudellepingu artikli 9 lõikes 1, mis sätestab: "Kui seotud ettevõtjad järgivad omavahelistes äri- ja rahandussuhetes sõltumatute (mitteseotud iseseisvate) ettevõtjate vahel kokkulepitust erinevaid tingimusi, mille tõttu jääb ettevõtja kasum eeldatavast väiksemaks, loetakse ettevõtja kasumiks eeldatav kasum ja see maksustatakse asjakohaselt". Eesti õigusaktide kohaselt on turuväärtus omavahel mitteseotud isikute vahel sarnastel tingimustel tehtava sarnase tehingu väärtus.³⁸ Kui siirdehinna ning eelnevalt nimetatud väärtuse vahel on erinevusi, võib maksuhaldur tulumaksu määramisel kasutada sarnastel tingimustel tehtud sarnase tehingu turuväärtust.³⁹ Niisugune õigus on antud maksuhaldurile selleks, et vältida turuväärtusele mittevastavate siirdehindade kaudu kasumi ümberpaigutamist.⁴⁰ Eesti riigile annab käesolev regulatsioon võimaluse takistada seotud isikuid, kui need ebaõigete tehinguhindade abil kasumit madalama maksumääraga

³³ Maksukorralduse seadus. 20.02.2002. RT I 2002, 26, 150, RT I 2008, 3, 21.

³⁴ Lehis, L., *viidatud töö*, lk 224.

³⁵ OECD. 1995. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations.

³⁶ Seletuskiri Rahandusministri 10. novembri 2006. a määruse nr 53 "Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid" eelnõu juurde.

³⁷ Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53 "Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid". RTL, 21.11.2006, 81, 1506.

³⁸ *samas*, § 2 p 5.

³⁹ *samas*, § 1 lg 4.

⁴⁰ Seletuskiri Rahandusministri 10. novembri 2006. a määruse nr 53 "Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid" eelnõu juurde.

riikidesse suunata püüavad.⁴¹ Maksumaksjale on aga seotud isikute vahelistele tehingutele õiglase hinna määramine oluline selleks, et maandada võimalikku tekkivat tulumaksuriski.

⁴¹ Aav, M. Kuidas leida siirdehindade õige turuväärtus? – Eesti Majanduse Teataja, 11 (186) 2006, lk 43.

2. LAENU ANDMISEGA KAASNEVAD MAKSURISKID JA NENDE MAANDAMISE VÕIMALUSED

2.1. Tulumaks antud laenult kui ettevõtlusega mitteseotud kulult

Laenu andmisel võivad ettevõtjal sõltuvalt laenusaaaja isikust tekkida mitmed maksuriskid. Mõnda neist riskidest on võimalik maandada, mõnda vältida. Kindel on see, et laenu andmisel tuleb maksukohustuse vältimiseks jälgida mitut asjaolu korraga.

Töö uurimisobjektiks on maksuriskide tekkimine äriühingutel, kellel laenu andmine ei ole põhitegevuseks. Järelikult antakse laenu väljapool põhitegevust, mis aga tekitab kahtluse laenu andmise seotusest ettevõtlusega. Seda seost tuleb ettevõtjal analüüsida ja määratleda esmajärjekorras, sest toimingut ettevõtlusega mitteseotuks liigitamisel maksustatakse kogu laenusummat. Nimetatud probleemi uuribki autor järgmisena.

Ettevõtjale väga oluline seaduse säte maksuriski silmas pidades on TuMS § 52 lg 1, mille kohaselt tuleb äriühingul tasuda tulumaksu kõikidelt ettevõtlusega mitteseotud väljamaksetelt. On loogiline, et maksuriski maandamisel on määravaks laenu seotus ettevõtlusega, õigemini selle seotuse tõendatus. Konkreetse maksumaksja ettevõtluse iseloomust lähtuvalt analüüsitakse TuMS § 32 lg 2 alusel, kas soetatud vara või tehtud kulutus oli vajalik või kohane ettevõtluse säilitamiseks või arendamiseks. Kuni asjakohase Riigikohtu 30. mail 2007 tehtud otsuseni⁴² väljendas Maksu- ja Tolliamet oma praktika käigus korduvalt seisukohta, et kui laenude andmine ei ole äriühingu põhitegevusena kirja pandud, langevad niisugused tehingud väljapoole tema ettevõtlust.

Lahendi 3-3-1-22-07 kohaselt laenu andmine tõepoolest kvalifitseerub nõudeõiguse ehk ettevõtlusega mitteseotud vara soetamisena TuMS § 52 lg 2 p 1 mõistes. Kuid Riigikohtu pretsedent põhimõtteliselt keelas maksuhalduril automaatselt defineerida laenuandmist ettevõtlusega mitteseotud kuluna, kui laenuandmine pole põhikirjas äriühingu põhitegevusena märgitud. Kuna laenu näol on tegemist investeeringuga, siis nagu kõikide investeeringute puhul, on laenu andmine ettevõtlusega seotud, kui sellelt on eeldatavasti võimalik saada tulu. Nimetatud Riigikohtu kolleegiumi selgitusele toetudes saab järeldada,

et intressita laenu andmisega kaasneb väga suur tulumaksurisk. Seda seisukohta on kinnitanud ka MTA maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialist Terje Ludvi, kelle sõnade kohaselt tervelt 90% intressita antud laenudest kipuvad olema ettevõtlusega mitteseotud.⁴³ Kui aga laenuandja saab laenutehingust kasu mõnel muul viisil, nt soodustustena, osana ühise äriprojekti kasumist vm, siis nii Riigikohtu kui ka maksuhalduri selgituste järgi suudaks äriühing põhjendada, et ilma intressita laenu andmine on seotud ettevõtlusega. Riigikohus on ka märkinud, et laenu ettevõtlusega seotuse üle otsustades, tuleb arvestada ka laenuandja ja –saaja vahelisi suhteid (seotus osaluse või juhtimise kaudu, varasem või tulevikus kavandatav koostöö jms). Näiteks oleks intressita laenu andmine põhjendatud, kui äripartner satub majanduslikesse raskustesse, äripartnerist aga sõltub äriühingu majandustegevus ning selle tõttu pakub äriühing oma äripartnerile intressita laenu.⁴⁴

Maksurisk ettevõtlusega mitteseotusest võib tekkida mitte ainult laenu andmise hetkel, vaid selle üle saab ka hiljem maksuhaldur otsustada. See on eelkõige põhjendatud, kui laenulepingu tingimustest ja laenu kasutamisest nähtub, et laenu ei kavatseta tagasi maksta või see osutub ilmselgelt võimatuks. Viimasele võib viidata nt tagasimakse tähtaja korduv pikendamine või laenusumma korduv suurendamine. Samas on maksuhaldur avaldanud arvamust, et juhul kui laenu antakse pikaks ajaks, nt 8-10 aastaks, ja laen tagasimakse koos intressidega on ette nähtud pika laenuperioodi lõpus, siis suure tõenäosusega loetakse see laen ettevõtlusega mitteseotuks. Seda seisukohta on ka MTA praktikas kinnitanud.⁴⁵

Ülaltoodule tuginedes teeb autor järelduse, et ettevõtlusega seotuse tõendamiseks ja maksuriski maandamise tähtsad tingimused on järgmised: laenu tulu või muul viisil kasu teenimise iseloom, asjakohaselt vormistatud laenuleping koos tagastamisgraafikuga, laenu tagasimaksmise kavatsuse väljendamine, mõistliku laenuperioodi kasutamine, tagatise esitamine. Üheks maksuriski maandamise võimaluseks on enne lepingu sõltmimist taotleda MTA-lt siduvat hinnangut toimingute maksustamise kohta, ehk saada eelotsust⁴⁶.

⁴² Riigikohus. 3-3-1-22-07. – RTIII, 13.06.2007, 23, 192.

⁴³ Lisa 3 . Ludvi, T. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 18.03.2008.

⁴⁴ sama

⁴⁵ sama

⁴⁶ Siduvaid eelotsusi reguleerib maksukorralduse seaduse (RT I 2008, 3, 21.) 2¹. jagu.

Autor leiab, et erilist tähelepanu antud kontekstis nõuab TuMS § 52 lg 2 p 5, mille kohaselt kaasneb madala maksumääraga territooriumil (edaspidi MMT) asuvale juriidilisele isikule antud laenuga automaatne tulumaksukohustus selle välja andmise hetkel. MMT mõiste sisaldub TuMS §-s 10. Selleks on välisriik, kus pole kehtestatud ettevõtluse tulumaksu või kus tulumaksumäär on alla 1/3 Eestis sätestatud määrast.⁴⁷ Tuginedes aga TuMS § 54 lg-le 6 on MMT-le antud laenu tagastamisel võimalik nõuda enamakstud tulumaksu tagasi.

2.2. Töötajale antud laenu intress kui erisoodustus

Laenu andmist äriühingu töötajatele on käsitletud Maksumaksja⁴⁸ ajakirjas, kus lühidalt analüüsiti mitmeid laenu andmise situatsioone, sh laenu andmist äriühingu töötajatele. Käesolevas alapeatükis pöörab autor veelkord tähelepanu töövõtjale laenu andmisele ning analüüsib võimalikke tekkivaid maksuriske.

Erisoodustuse mõiste defineerib TuMS § 48 lg 4. Nimetatud paragrahvist tuleneb, et erisoodustus on rahaliselt hinnatav hüve, mida tööandja annab töötajale töösuhtest tulenevalt. Üheks erisoodustuse liigiks on § 48 lg 4 p-s 6 välja toodud laenu andmine rahandusministri poolt kehtestatud alammäärast madalama intressiga. Sellisel juhul tekib maksuhalduril õiguslik alus maksustada erisoodustuse hinnaks oleva laenuintressi alammäära järgi arvatud intressi summa ja laenulepingus ettenähtud intressimäära järgi tasumisele kuuluva intressi summa vahe⁴⁹ tulumaksuga.

Ülalmainitud maksuriskist on võimalik täielikult vabaneda, kui tööandja töötajale antud laenu puhul kasutab asjakohast intressi määra, mis on suurem kui rahandusministri poolt sätestatud alammäär. Laenuintressilt erisoodustuse hinna arvutamisel lähtub MTA tegelikust hüve tekkimise hetkest, ehk töötaja poolt intressi tasumise või selle tasumata jätmise momendist, mitte laenulepingu sõlmimise ajast.⁵⁰

⁴⁷ Maksala maksumääraga territooriumide nimekirj asub MTA kodulehel: <http://www.emta.ee/?id=1950>

⁴⁸ Gaily Kuusik. Laenude maksustamine tulumaksuga. – Maksumaksja, 2007 #8, lk 34-35.

⁴⁹ Erisoodustuste hinna määramise kord. Kinnitatud rahandusministri 29. detsembri 1999. a määrusega nr 120. § 7.

⁵⁰ Maksu- ja Tolliamet. Alates 01.01.2008. a tõuseb erisoodustuse arvutamise aluseks olev laenuintressi alammäär. <http://www.emta.ee/?id=22262>. 18.03.2008.

Tabelis nr. 1 on toodud töötajale antud laenu intressi alammäärad ning on võimalik jälgida nende muutumist läbi aastate. Tabelist on näha, et intressid olid 2007. aastani langustrendis ja nüüd on tõusnud. Praegune 5 %-line alammäär osutub 1.märtsi 2008. a. hetkeseisuga kõrgemaks, kui 6 kuu või 12 kuu Euribor⁵⁷. Rahandusministeeriumi selgituste kohaselt on aga selline määr kooskõlas laenuturul valitseva olukorraga.⁵⁸

Periood	Alammäär
2002	7.0% ⁵¹
2003, 1.- 2. kv	5.7% ⁵²
2003, 3.kv - 2004	4.0% ⁵³
2005	3.5% ⁵⁴
2006 - 2007	3.0% ⁵⁵
2008	5.0% ⁵⁶

Tabel 1. Töötajale antud laenu intresside alammäärad läbi aastate

Töötajale laenu andmisel tuleb samas jälgida ka TuMS § 51 lg-s 4 sätestatud (vt alapeatükk 2.4.). Teised võimalikud maksuriskid on tingitud laenusumma tagastamata jätmisega. Sarnaselt alapeatükis 2.1. kirjeldatuga tekib maksurisk, kui laenulepingu tingimustest ja laenu kasutamisest nähtub, et laenu ei kavatseta tagasi maksta või see osutub ilmselgelt võimatuks või äriühing on üldse loobunud selle sissenõudmisest (v.a kui prognoositavad kulud seoses rahalise nõude sissenõudmisega ületavad nõude suurust). Sellistel juhtudel tuleb ettevõtjal tasuda tulumaksu TuMS § 48 lg 4 p 9 (erisoodustus, tulumaksule lisandub ka sotsiaalmaks) või § 52 lg 2 p 1 (ettevõtlusega mitteseotud kulu) alusel.

Tänapäevase hetkega puudub kohtupretsedent, mis annaks selgitusi töötajale antud laenu perioodi ja tagastamise tähtaja kohta. Tuleb aga meeles pidada, et pikaks ajaks (nt 8-10 aastat) antud laenuga kaasneb suur maksurisk.⁵⁹

⁵¹ Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine.03.10.2001 Nr.83 (RTL 2001, 114, 1614); 9.09.2002 nr 108 (RTL 2002, 105, 1568).

⁵² sama. 7.12.2002 RMm nr 154 (RTL 2003, 4, 46); 25.02.2003 RMm nr 40 (RTL 2003, 31, 470).

⁵³ sama. 7.05.2003 RMm nr 70 (RTL 2003, 69, 999); 12.01.2004 RMm nr 1 (RTL 2004, 7, 101).

⁵⁴ sama. 30.12.2004 RMm nr 150 (RTL 2005, 4, 29); 06.07.2005. RMm nr 52 (RTL 2005, 80, 1135).

⁵⁵ sama. 10.11.2006. RMm nr 53 (RTL 2006, 81, 1506); 30.12.2005 RMm nr 93 (RTL 2006, 6, 94).

⁵⁶ sama. 3.09.2007. RMm nr 46 (RTL 2007, 73, 1262)

⁵⁷ Euribor® FBE. Historical data 2008. http://www.euribor.org/html/download/euribor_2008B.xls 01.03.2008

⁵⁸ Seletuskiri rahandusministri 10.11.2006 määruse nr 53 (RTL 2006, 81, 1506) "Rahandusministri 29.12.1999. a määruse nr 120 "Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine" muutmine" eelnõu juurde

⁵⁹ Lisa 3 . Ludvi, T. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 18.03.2008.

2.3. Laenukeelu rikkumisest maksuriski tekkimine

Käesolevas peatükis analüüsib autor tulumaksuriski tekkimise võimalust ÄS §-des 159 ja 281 sätestatud laenukeelu rikkumisest, mida käsitletakse selle töö punktis 1.1.1. Oluline on siinkohal märkida, et vaatamata sellele, et laenu on keelatud anda äriühingu otsestele omanikele, on ÄS §159 lg 2 ja § 281 lg 2 kohaselt nii OÜ-l, kui ka AS-l võimalik anda laenu oma emaettevõtjale või emaettevõtja aktsionärile, osanikule või liikmele, mis moodustab tütarettevõtjaga sama kontserni, aga ainult juhul, kui sellega ei kahjustata AS-i või OÜ majanduslikku seisundit ega võlausaldajate huve.

Kuigi ÄS sätestab laenuandmisel järeleandmisi, ütlevad § 159 lg 4 ja § 281 lg 4, et juhul, kui rikutakse laenukeeldu või emaettevõtjale antud laen kahjustab äriühingu majandusliku seisundit või võlausaldajate huve, siis on selline tehing tühine. TSÜS § 84 lg 1 järgi tehingu tühisus aga tähendab, et tehingul ei ole algusest peale õiguslikke tagajärgi. Järelikult laenukeelu rikkumise fakt ei tekita maksuriski.

TSÜSi §-s 84 lõige 1 ütleb, et tühise tehingu alusel saadu peavad pooled tagastama, ehk omanikule või aktsionärile antud raha tuleb viimasel tagasi maksta. Kui seda kohustust ei täideta, ehk kui raha äriühingule ei tagastata, siis tekib maksurisk. Sellele viitab MKS § 83 lg 3, mis sätestab, et tehingu tühisust ei võeta maksustamisel arvesse, kui pooled ei tagasta tühise tehingu läbi saadut. Seega kogu tagastamata laenusummat maksustatakse vastavalt TuMS § 50 lg-le 1, kuna toimingu majanduslik iseloom on just äriühingu osanikule või aktsionärile raha ülekandmine. Maksukohustuse vältimiseks ei jää ettevõtjatele muud võimalust, kui olla teadlik ÄS-s sätestatud laenukeelust ning laenukeelu rikkumise avastamise järel kohe tagastada saadu. Praegu puudub aga pretsedent, mis selgitaks laenukeelu rikkumisena saadud raha tagastamise võimalusi ja tähtaegu. Autor on aga kindel, et tagastamine peab toimuma viivitamatult. Juhul kui laenu anti juhatuse liikmele, siis on see tehing ÄS kohaselt tühine, kuid maksustamist see ei takista ning see toimub TuMS § § 48 lg 4 p 6 järgi, ehk on 2008. aastal rakendatav 5%-line intressi alammäär.

Keerulisemaks muutub olukord juhul, kui tegemist OÜ-ga, kus äriühingu ainosanik on ka ainsaks töötajaks ja juhatuse liikmeks. Käesoleva töö raames autor on uurinud võimalikku maksuriski tekkimist juhul, kui selline laen on vaatamata ÄS-s sätestatud keelule siiski

isikule antud. Intervjuust MTA maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialisti Terje Ludviga selgus, et ühe osanikust töötajaga OÜ puhul sõltub maksustamine TuMS § 48 lg-s 4 p-s 6 sätestatust ja sel aastal rakendub rahandusministri poolt kehtestatud intressi 5%-ne alammäär⁶⁰. Samas kehtib laenu korral TuMS § 51 lg-s 4 sätestatu, millest tulenevat maksuriski analüüsib autor peatükis 2.5.⁶¹

2.4. Tulumaks äriühinguga seotud füüsilistele isikutele antud laenult

Alapeatükkides 2.2. ja 2.3 ülalmainitud maksuriskidele lisandub veel üks, millega tuleb arvestada, kui äriühing annab laenu endaga seotud füüsilistele isikutele⁶², sh enda töötajatele. See sisaldub TuMS § 51 lg-s 4 ja sätestab, et residendist juriidiline isik maksab tulumaksu kalendrikuu jooksul temaga seotud füüsilistele isikutele väljamakstud laenude kogusummalt, mis ületab 50% maksumaksja poolt eelneval kalendrikuul tehtud vastavalt sotsiaalmaksuseadusele sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksete summast. Teiste sõnadega, eelmise kuu palgafondi 50% ületava laenusumma pealt tuleb tasuda tulumaksu, sest seda peetakse ettevõtlusega mitteseotud kuluks. Maksuriski on võimalik vältida, kui mitte ületada 50% palgafondist: kas anda väiksema laenu või jaotada laenu andmist mitmete kuude peale. Siinkohal tuleb märkida, et vastavalt samale TuMS sättele on õigus maksustatavast laenusummast maha arvata seotud füüsiliste isikute poolt samal kalendrikuul tagastatud laenud viimaste olemasolul. Seega annab laenude jaotamine mitme kuu peale efekti ainult juhul, kui äriühinguga seotud isikud on vahepeal osaliselt või täielikult tagastanud varasemaid laenusid.

Samas kehtib alapeatükis 2.2. käsitletud laenukeelu rikkumise puhul, kui ühe OÜ osanikest töötajale on antud laen.⁶³

⁶⁰ käesolev töö, 2.1.

⁶¹ Lisa 3 . Ludvi, T. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 18.03.2008.

⁶² Seotud isikute mõistet annab TuMS § 8.

⁶³ Lisa 3 . Ludvi, T. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 18.03.2008.

2.5. Seotud isikutele antud laenu intressi maksustamise risk

Käesolevas peatükis käsitleb autor situatsiooni, kus äriühing annab laenu seotud isikule liiga madala intressiga või ilma intressita. Ühtlasi uuritakse maksuriski tekkimise alust ja võimaliku maksukohustuse suurust ning analüüsitakse maksuriski maandamise võimalusi.

Seotud isikute ja siirdehindade mõisteid käsitleti selle töö 1.2 peatükis, kus märgiti, et siirdehind (seotud isikute vahelise tehingu hind) peab olema vastavuses sama tehingu turuväärtusega⁶⁴. Kui rääkida laenulepingust, siis selle tehingu hinnaks loetakse intressimäära, kuna just see on tasu raha kasutamise eest.⁶⁵

Maksuriski tekkimise aluseks on TuMS § 50 lõikes 4 sätestatu: kui residendist juriidilise isiku ja temaga seotud isiku vahel tehtud tehingu väärtus on erinev omavahel mitteseotud isikute vahel tehtavate sarnaste tehingute väärtusest, võib maksuhaldur tulumaksu määramisel kasutada tehingute väärtusi, mida rakendavad sarnastes tingimustes mitteseotud iseseisvad isikud, ehk turuväärtust. Juhul kui äriühing annab laenu seotud isikule madala intressiga või üldse ilma intressita, siis vastavalt TuMS § 50 lõikele 5 tekib maksurisk laenuandjal ning maksuhaldur saab õiguse maksustada tulu, mida laenuandja oleks saanud juhul, kui ta kasutaks turuhinda. Seotud isikute vaheliste tehingute puhul tekkiva tulumaksuriski maandamise võimaluseks on leida ja kasutada hinda, mis vastaks turuväärtusele.

Tehingu õiglase hinna (laenu puhul intressimäära) leidmiseks on nii maksumaksjal kui ka maksuhalduril ühed ja samad võimalused.⁶⁶ Üldiselt koosneb protsess neljast sammust: ettevõtja tegevuse ja tehingute analüüs, õiglase hinna leidmiseks sobiva meetodi valik, võrreldavate ettevõtjate otsimine ja andmete analüüs ning tulemuste tõlgendamine ja dokumenteerimine.⁶⁷ Rahandusministri määrusega⁶⁸ on täpselt paika pandud 5 meetodit siirdehinna määratlemiseks. Nendeks on: võrreldava hinna, edasimüügi hinna, kulupõhine, jagatud kasumi ning tehingupõhise tootluse meetodid. Vajadusel ja piisava põhjenduse

⁶⁴ *käesolev töö*, lk 6

⁶⁵ Jänes, O. 2006. Intress ja viivis võlasuhtes. – Eesti Majanduse Teataja, 11 (186), lk 25.

⁶⁶ Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid. Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53, § 1 lg 5.

⁶⁷ Vanasaun, I. Vastused siirdehindade maksustamise ja dokumenteerimise kohta võivatele küsimustele. – Eesti Majanduse Teataja 3 (190) 2007, lk 19

⁶⁸ Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53.

olemasolul võib nii maksumaksja kui maksuhaldur kasutada ka mõnda muud, määruses nimetatud meetodit. Laenude turuintressimäära arvutamiseks sobib kõige paremini võrreldava hinna meetod.⁶⁹ Selle kohaselt leitakse siirdehinna turuväärtus kontrollitud tehingu hinna võrdlusest sisese või välise võrreldava hinnaga.⁷⁰

Õige turuhinna leidmine iga konkreetse laenu puhul on keeruline protsess. Seda küll võib lihtsustada asjaolu, kui äriühing on andnud sama tingimustel laenu ka endaga mitte seotud isikule, ehk on olemas sisene võrreldav hind.⁷¹ Kui seda ei ole ning äriühing annab laenu esimest korda, siis turuhinna leidmiseks tuleb äriühingul leida väline võrreldav hind, ehk intressimäär, millega mõni teine ettevõtja sarnastel tingimustel laenu endaga mitteseotud isikule annaks.

Turutingimustele vastava laenuintressimäära leidmiseks on mitmeid võimalusi ning mitmeid näitajaid ja tegureid, mida tuleks vaadelda. MTA maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialisti Merje Roometi selgituste kohaselt tuleb laenu turuintressimäära leidmiseks jälgida avalikke andmeid nagu Eesti Panga statistikat, VÕS-s sätestatud intressimäära ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärasid ning sõltuvalt laenu tingimustest juba uurida määra edasi. Ainuüksi statistika aga turuhinna määramise aluseks olla ei saa.

Siirdehinna arvutamine ei ole aga täppisteadus ning turuväärtusele vastava intressimäära kindlaksmääramiseks on tingimata vaja äriühingupoolset otsustavust⁷². Selle põhjuseks on, et erinevad tegurid võivad avaldada mõju intressimäärale ning olla motiveeritud põhjuseks määra vähendamiseks või tõstmiseks. Nendeks võib olla laenusumma suurus, laenu kasutamisest eeldatav kasu, laenuandmisega kaasnevad riskid, laenulepingu tingimused, keskkonna majanduslikud tingimused, äriühingu äristrateegia ja ettevõtte majanduslik seisund.⁷³

⁶⁹ Vanasaun, I. *viidatud töö*, lk 21.

⁷⁰ Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53. § 12 lg 1.

⁷¹ *samas*, § 12 lg 2.

⁷² OECD. 1995. Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhalduritele, lk 31

⁷³ *samas*, lk 25-33

Kuigi siirdehinna turuväärtuse määramise dokumenteerimise nõuded kehtivad ainult suurte või rahvusvaheliste ettevõtete suhtes⁷⁴, on siirdehindadest tuleneva maksuriski maandamiseks oluline valmistada asjakohane dokumentatsioon ka väiksemate ettevõtjate jaoks oluliste tehingute osas. Seda tõendab ka maksuhalduri teenistujaga läbi viidud intervjuu⁷⁵. Dokumentatsioonis peaks ära näitama laenulepingus kasutatud intressimäära arvutamise protsessi: andma selgitusi siirdehindade määramise meetodi kasutamise viisi kohta, tooma sisesed ja välised võrdlusandmed ning põhjendused ja faktorid, millega arvestati.⁷⁶ MTA peaspetsialisti Merje Roometi sõnade kohaselt aitaks maksuriski maandada see, et laenu intressimäära paika panemisel võetakse aluseks mõni teadaolev intressimäär ning sellele lisatakse marginaal. Samas maandab siirdehindadest tuleneva maksuriski sõltumatu eksperdi arvamuse saamine.⁷⁷

Kõik ülalmainitu on äriühingutele ainult soovituslik. Juhist laenule turuintressi määramiseks ei ole ning tõenäoliselt ei ilmu ka lähitulevikus.⁷⁸ Samas pole võimalik MTA-lt taotleda siduvat eelotsust, kuna MKS § 91² lg 2 kohaselt seda siirdehindade osas ei anta. Kindel on aga see, et maksuriski maandamise tingimusteks on laenuintresside kohta erinevate andmete uurimine, laenu tingimustega ja teiste olulise faktoriga arvestamine ning kohane dokumentatsioon.

Juhul aga kui Maksu- ja Tolliamet leiab, et tehingus kasutatud intress on väiksem kui turuintress, siis intresside vahe maksustamisel kasutatakse intressi laekumise ajal kehtinud tulumaksu määra. Oluline on teada, et mitteresidendile antud laenu puhul, juhul, kui maksuhaldur otsustab maksustada või maksumaksja otsustab deklareerida intressi ja turuintressi vahet, siis maksulepingus sätestatud madalam maksumäär reeglina ei rakendu.⁷⁹

⁷⁴ Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53. §18 lg1

⁷⁵ Lisa 4 . Roomet, M. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 20.03.2008.

⁷⁶ OECD. 1995. Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhalduritele. lk 102-103

⁷⁷ Lisa 4 . Roomet, M. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 20.03.2008.

⁷⁸ sama

⁷⁹ käesolev töö, alajaotis 1.3.

3. LAENU VÕTMISEGA KAASNEVAD MAKSURISKID JA NENDE MAANDAMISE VÕIMALUSED

3.1. Maksurisk seotud isikule makstud intressilt

Lisaks laenu andmisele võivad äriühingul maksuriskid tekkida ka laenu võtmisest. Neid küll ei ilmne sama palju, kui laenu andmisel, aga täieliku pildi saamiseks analüüsib autor mainitud olukorras võimalike maksuriskide tekkimist ja nende maandamise võimalusi.

Eesti residendile ja mitteresidendile intressi tasumisega kaasneb siirdehindadest⁸⁰ tingitud maksurisk, mis kaasneb ka laenu andmisega. Selles peatükis analüüsib autor maksuriski, mis tekib seotud isikult kõrge intressimääraga võetud laenust.

Maksuriski tekkimise aluseks on TuMS § 50 lõikes 4 sätestatu: kui residendist juriidilise isiku ja temaga seotud isiku vahel tehtud tehingu väärtus on erinev omavahel mitteseotud isikute vahel tehtavate sarnaste tehingute väärtusest, võib maksuhaldur tulumaksu määramisel kasutada tehingute väärtusi, mida rakendavad sarnastes tingimustes mitteseotud iseseisvad isikud, ehk turuväärtust. Kui äriühing on võtnud laenu endaga seotud isikult, siis turutingimustest kõrgema intressiga kaasneb risk, et maksuhaldur võib maksustada kulu, mis oleks maksumaksjal jäänud kandmata, kui seotud isikuga tehtud tehingu väärtus oleks olnud selline, mida rakendavad sarnastes tingimustes mitteseotud iseseisvad isikud.⁸¹ Teiste sõnadega, juhul kui seotud isikute vaheline laenu pealt tasutakse turutingimustest kõrgemat intressi, siis laenusaajal tekib turuintressi ja tegelikult tasutud intressi maksustamise risk.

Turutingimustele vastava intressimäära leidmise võimalusi käsitles autor uurimistöö alapeatükis 2.5., seetõttu on siirdehinna leidmise protsessi kirjeldus käesolevast alapeatükist välja jäetud. Oluliseks järelduseks on aga see, et siirdehindadest tuleneva

⁸⁰ *käesolev töö*, alapeatükk 1.2.

⁸¹ Tulumaksuseadus. 15.12.1999. – RT I 1999, 101, 903, RT I 2007, 44, 318. § 50 lg 5

maksuriski maandamise tingimusteks on erinevate andmete uurimine, laenu tingimustega ja teiste olulise faktoriga arvestamine ning kohane dokumentatsioon.⁸²

Oluline on teada, et mitteresidendilt võetud laenu puhul, juhul, kui maksuhaldur otsustab maksustada või maksumaksja otsustab deklareerida intressi ja turuintressi vahet, siis maksulepingus sätestatud madalam maksumäär reeglina ei rakendu.⁸³

3.2. Maksurisk mitteresidendile intressi tasumisest

Tänapäeva avatud maailmas teevad paljud ettevõtted tehinguid ka välispartneritega ning tegutsetakse üsna aktiivselt rahvusvahelisel tasandil. Töö autor usub, et situatsioonid, kus Eesti ettevõtja saab laenu oma välismaa partnerilt (mitteseotud isikult), ei ole haruldased.

Alates 1. maist 2005 vabastati kõik mitteresidendile maksutud intressid tulumaksust.⁸⁴ Kuid ikkagi sisaldab TuMS § 29 lg 7 Eesti residendist laenusaaja jaoks maksuriski. Nimelt maksustatakse mitteresidendi poolt residendilt ning mitteresidendilt Eestis registreeritud PT kaudu või arvel saadud intress, kui see oluliselt ületab turutingimustel sarnaselt võlakohustuselt makstava intressi summat võlakohustuse tekkimise ja intressi maksmise ajal. Selle klausli TuMS-sse lisamine oli tehtud maksudest hoidumise tõkestamise eesmärgil.⁸⁵ Äriühingutele see tähendab, et maksustamine toimub vaid juhul, kui poolte vahel kokkulepitud intress ületab nii võlakohustuse tekkimise kui ka intressi maksmise ajal sarnastel tingimustega võlakohustustel turutingimustel üksteisega mitteseotud poolte vahel makstava intressi summat. Siinkohal aga ei ole oluline kas intresse makstakse seotud või mitteseotud isikule, paragrahvi kohaldatakse mõlemal juhul. Samuti pole oluline, kus mitteresident asub: EL-s, kolmandas riigis või MMT-l.

Turutingimuste vastava intressi suuruse leidmisel ei jää ettevõtjal muud kui kasutada samu andmeid, mis siirdehinna määramisel.⁸⁶ See tähendab, et kehtivad kogu turutingimustele vastava laenuintressimäära leidmiseks toodud näitajaid: Eesti Panga statistika, VÕS-s

⁸² käesolev töö, alapeatükk 2.5.

⁸³ käesolev töö, alajaotis 1.3.

⁸⁴ käesolev töö, alajaotis 1.2.

⁸⁵ Rahandusministeerium. Seletuskiri tulumaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde. lk 3 http://eoigus.just.ee/?act=dok&subact=1&DOK_W=49364 20.03.2008.

sätetatud intressimäär ja Euroopa Keskpannga põhiintressimäärad, mida käsitleti käesoleva töö alapeatükis 2.5.⁸⁷ Siinkohal tuleb aga märkida, et maksurisk tekib ainult juhul, kui turutingimusi ületatakse oluliselt, seega tuleb maksustamine kõne alla vaid juhul, kui intressi nime all tehakse sisuliselt muid väljamakseid maksuvabastuse saamiseks.⁸⁸ Maksuriski on samas võimalik maandada siduva eelotsuse saamise kaudu.

Maksuriski ühe tekkimise tingimuseks on see, et intressimäära erinevus peab sõltuma isikute käitumisest. See tähendab, et seadus välistab maksustamise olukordades, kus lepingu sõlmimise ajal oli konkreetse laenu puhul tegemist keskmise turul makstava intressimääraga, intressi maksmise ajal aga ületab algselt kokkulepitud fikseeritud intressimäär uute sarnaste laenude vastavat intressimäära. Maksustamine toimub ainult juhul, kui kokkulepitud intress selgelt ületab turutingimustel sõltumatute isikute vahel makstavat intressi nii võlakohustuse tekkimise kui ka intressi maksmise ajal.⁸⁹

Juhul, kui MTA otsustab, et mitteresidendist mitteseotud isikule tasutud intress ületab oluliselt turuhinda, siis nende vahe maksustamisel kasutatakse intressi tasumise ajal kehtinud tulumaksu määra, mida korrigeeritakse maksulepingus sätestatuga viimase olemasolul.

3.3. Kasumiosalusega laenude intressi maksustamise risk

Käesoleva töö osas 1.1.2. on märgitud, et dispositiivsuse põhimõtet⁹⁰ järgides võivad lepingupooled lepingu tingimustest ise kokku leppida. Autor leiab, et see on põhjuseks, miks on ilmunud nn hübriidlaenud, mis on sageli midagi omakapitali ja tavaliste laenude vahepealset. Üks selliste laenude liikidest on kasumisosalusega laen (*profit participation loan*). Käesoleval peatükis uurib autor sellise laenu olemust ning selle võtmisest tuleneva maksuriski.

⁸⁶ Lisa 4 . Roomet, M. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 20.03.2008.

⁸⁷ käeolev töö, lk 23

⁸⁸ Lisa 4 . Roomet, M. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 20.03.2008.

⁸⁹ Rahandusministeerium. Seletuskiri tulumaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde. lk 3 http://eoigus.just.ee/?act=dok&subact=1&DOK_W=49364 20.03.2008.

⁹⁰ Dispositiivsuse põhimõtte on paika pandud VÕS §-s 5. Selle kohaselt pooled võivad kokku leppida teisiti, kui seaduses on sätestatud, ning lähtuda tuleb sel juhul lepingust, mitte seadusest.

Kasumiosalusega laenud ei ole Euroopa jaoks hiljuti ilmunud nähtus. Näiteks Hollandi tulumaksuseaduses olid selliste laenude maksustamise kohta kuni septembrini 2006 eraldi sätted (*hybrid loan legislation*).⁹¹ Nende alusel ei tohtinud maksustatavast kasumist maha arvata tasutud intressi, kui tegemist oli näiteks rohkem kui 10 aastaks antud laenuga, mille intress täielikult sõltus laenusaja kasumist.⁹² Samas Soomes on kasumiosalusega laenud reguleeritud äriseadustikuga (*osakeyhtiölaki*) ja neid nimetatakse *pääomalaina* või *capital loan*.⁹³

Maksukonsultant Ivo Vanasauna selgituste kohaselt on kasumiosalusega laenudel intressimäär sageli kõrgem, kui tavaliste laenude korral, kuna nende puhul võidakse intressina välja maksta osa kasumist.⁹⁴ Näiteks on võimalik niisugune olukord, et kasumiosalusega laenu puhul on intressimäär turu keskmisest selgelt kõrgem, kuid sellise laenu lepingus näiteks kirjas, et intressi makstakse üks kord aastas, pärast majandusaasta lõppu, jaotuskõlbuliku kasumi olemasolul. Kui intressi maksev Eesti tütarettevõtja on kahjumis, siis intressi ei maksta ning välismaine emaettevõtja jääb sellest intressist lõplikult ilma.

Eesti seadus ei käsitle eraldi selliste laenude maksustamist. Merje Roometi sõnul kui tegemist on laenuga, siis kasumiosa vaadeldakse nagu intressi maksustamise mõttes.⁹⁵ Järelikult turutingimusest kõrgema intressimäära puhul maksuriskide tekkimise alusteks on kas TuMS § 29 lg 7, ehk maksurisk tekib kui see nn. intress–kasumieraldis ületab oluliselt turutingimustel sarnaselt võlakohustuselt makstavat intressi, või siis TuMS §50 lg 4, mida käsitleti käesoleva töö peatükis 3.1.

Eeltoodud näite korral sõltub maksuriski tekkimine tegelikult tasutud intressi suurusest, ehk sellest kas kahjumi risk realiseerub või mitte. Ivo Vanasauna sõnadel on aga maksuhalduril raske üheselt väita, et turutingimustele vastava intressimäära ja kasutatud intressimäära erinevus on kindlasti dividend, kuna kahjumi korral ei pea ettevõtja intressi üldse maksuma.

⁹¹ Norton Rose. Dutch corporate income tax reform.

<http://www.nortonrose.com/knowledge/publications/2006/pub8870.aspx?page=10579> 20.03.2008

⁹² General Memorandum on profit sharing loans.

<http://www.dutchtax.net/Dutch/Memos/Profit%20Sharing%20Loans.htm> 20.03.2008

⁹³ Lisa 5. Vanasaun, I. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 23.03.2008.

⁹⁴ *sama*

Töö koostamise ajal puudus Eestis selgus hübriidlaenu maksustamise osas: ei olnud kohtupretsedenti või MTA juhendmaterjali, mis annaks selgitusi hübriidlaenude osas. Vaadates käesoleva töö peatükkides 3.1. ja 3.2. kirjutatud, on autor jõudnud järeldusele, et kasumiosalusega laenude maksustamine on nii laenupooltele kui ka maksuhaldurile raske töendamisküsimus ning kõik sõltub konkreetsetest laenuitingimustest. Autor on asunud arvamusele, et seotud isikute vaheliste hübriidlaenude puhul ei saa turuintressi ületavat osa automaatselt maksustada TuMS § 50 lg 4 alusel, vaid maksustamise kaalumisel peaks olema arvesse võetav tõenäosus, et laenu tagasimaksmise kohustuse saabumise hetkel laenuvõtja saab kahjumi ning ei maksa intressi. Selle põhjuseks on, et kahjumi saamise võimalus on risk ning mida suurem see on, seda õigustatum peaks olema suurendatud intressimäär. Tõenäosuse arvutamine oleks raske, kuid siiski jõukohane protsess, mille puhul võiksid peamised arvesse võetavad faktorid olla paika pandud näiteks maksuhalduri poolt. Arvutamisega peaksid tegelema seotud isikud ise ning tõenäosuse arvutamine peaks olema üheks siirdehinna dokumentatsiooni osaks. Selle arvutamisel võiksid isikud toetada näiteks laenuvõtja majandusliku seisundile, kavatsatud toimingute või tegevuste tulutootlikusele ja riigi majanduslikule olukorrale. Samuti peaks maksuhaldur kahjumi saamise riski arvesse võtma, kui kaalub mitteresidendist mitteseotud isikule makstava hübriidlaenu intressi maksustamist.

⁹⁵ Lisa 4 . Roomet, M. 2008. Intervjuu. Autori üleskirjutis. Tallinn, 20.03.2008.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli uurida ettevõtjate laenu andmise/võtmisega seotud maksuriske ja leida nende maksuriskide võimalikke maandamise võimalusi. Selleks tuli koostada terviklik ülevaade erinevatest piiriülestest ja riigisisestest laenudega seotud situatsioonidest tekkida võivatest maksukohustustest ning analüüsida, mis võimalused on ettevõtjatel, kellel laenuandmine ei ole põhitegevuseks, maksuriskide maandamiseks.

Uurimistööst selgus, et laenude andmise ja võtmisega võivad kaasnedä mitmed maksukohustused ning selleks, et neid vältida tuleb ettevõtjatel jälgida korraga mitmeid asjaolusid.

Põhilised õigusaktid, mis reguleerivad laenulepingu ning laenu ja intresside maksustamist on võlaõigusseadus, EL nõukogu direktiiv 2003/49/EÜ intressimaksete ja litsentsitasude kohta ning tulumaksuseadus. Olulist mõju laenutehingu maksustamisele omavad Riigikohtu lahend nr 3-3-1-22-07, Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53 ning OECD juhised siirdhinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhalduritele.

Erinevates laenudega seotud situatsioonides võivad tekkida mitmed maksukohustused, ehk laenutehingu kaasnevad mitmed maksuriskid. Laenuandmisega peamiselt kaasnev maksurisk, mille realiseerimise tulemusena võidakse maksustada kogu laenusummat, on laenuandmise ettevõtlusega seotus. Kui laen on antud seotud isikule laenu, siis tekib ettevõtjal täiendav laenuintressi ja turuintressi vahe maksustamise risk, mis realiseerub tingimustel, et tehingus kasutatud intress on turutingimustest väiksem või on hoopis 0%. Kui tegemist on laenuga, mis on antud ettevõtte töötajale, siis on oluline järgida rahandusministri määrusega paika pandud intressi alammäärä (2008. a. on see 5%), vastasel juhul alammäärä ületavatest osast tuleb tasuda tulumaksu. Samuti on oluline meeles pidada, et juhul, kui 2008. aasta ühes kuus töötajatele antav laenusumma ületab 50% maksumaksja poolt eelneval kalendrikuul tehtud vastavalt sotsiaalmaksuseadusele sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksete summat, millest on maha arvatud seotud füüsiliste isikute poolt samal kalendrikuul tagastatud laenud/ettemaksed/avansid, siis 50%

ületavast laenusummast tuleb samuti tasuda tulumaksu. Täiendavaks maksuriski tekitajateks nii töötajale kui ettevõtjale laenu andmisel on laenude tagasimaksmise võimetus või tagasimaksmise kavatsuse puudumine. Nimetatud asjaolude ilmnemisel või ka juhul, kui ettevõtja loobub laenu sissenõudmisest, tekib tagastamata laenusummast tulumaksukohustus. Maksuspetsialisti sõnul kaasneb suur maksurisk ka pikaks ajaks (so 8-10 aastat) antud laenuga.

Laenu võtmisega ei kaasne ettevõtjatel sama palju maksuriske kui laenu andmisega. Käesoleva töö raames tuvastas autor kaks põhilist maksuriski. Esimese riski tekkimise tingimusteks on mitteresidendile turutingimustest oluliselt kõrgema intressi tasumine. Tulumaksukohustus tekib ülalnimetatud seaduse sätte alusel juhul, kui maksuhaldur suudab tõestada, et sisuliselt intressi nime all tehakse muid väljamakseid maksuvabastuse saamiseks. Teiseks, tekib maksurisk seotud isikule turutingimustest suurema intressi tasumisega. Maksurisk kaasneb samuti kasumiosalusega laenu võtmisega.

Lõputöö tulemusena on leitud laenu andmisest tingitud maksuriskide maandamise võimalused. Riski vähendamiseks on oluline, et antava laenuga äriühing teenib endale tulu või saab muul viisil kasu. Määravaks on saadava intressi suurus, kuid erandlikel juhtudel võib ka intressita laen olema piisavalt põhjendatud, et mitte tekitada maksukohustuse. Lisaks on maksuriski maandamise olulisteks tingimusteks laenu tagasimaksmise kavatsus ja sellest tulenevalt asjakohaselt vormistatud laenuleping koos tagastamisgraafikuga, mõisliku laenuperioodi kasutamine (soovitavalt alla 10 aastat) ning vajadusel ka tagatise esitamine. Kui tegemist on seotud isikule antud laenuga, siis sellest tuleneva maksuriski maandamiseks on soovitatav intressimäära paika panemisel järgida Eesti Panga statistikat, võlaõigusseaduses sätestatud intressimäära ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärasid ning siis sõltuvalt konkreetsest lepingutingimusest suurendada või vähendada intressimäära. Oluline on intressimäära leidmise protsessi täpselt dokumenteerida, sest seotud isikute vahelise laenutehingu intressi maksustamine on nii ettevõtjatele kui maksuhaldurile tõendamise küsimus.

Käesoleva töö tulemusena leidis autor, et äriühingu töötajale antud laenuga seonduvaid maksuriske on samuti võimalik ettevõtjal maandada ja mõningaid isegi vältida. Võimaliku maksukohustuse vältimiseks tuleb järgida rahandusministri poolt paika pandud laenuintressi alammäära (2008. aastal on see 5%) ja tulumaksuseaduses sätestatud 50%-st piiri

(nt andma väiksema laenusummat või jaotada laenu andmist mitme kuu peale). Täiendavate maksuriskide maandamiseks on vaja pidada kinni laenugraafikust ja kasutada mõistlikku laenuperioodi (soovitavalt ala 10 aastat). On oluline, et isikute käitumisest järelduks, et laenu kavatsetakse tagasi maksta.

Lõputöö tulemusena määrati kindlaks ka laenu võtmisest tingitud maksuriskide maandamise võimalused. Nendeks on intressimäära paika panemisel Eesti Panga statistika, VÕS-s sätestatud intressimäära ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärade järgimine. Seotud isikute puhul on samas oluline intressimäära leidmise protsessi täpselt dokumenteerida ning turutingimustest suurema intressi määra kasutamist põhjendada.

Töö tulemustest valmis ka antud teemast lühiülevaate andmiseks 2 tabelit: “Maksuriskid laenu andmisel ja nende maandamise võimalused” ja “Maksuriskid laenu võtmisel ja nende maandamise võimalused”.

Lõputöö hüpoteesiks oli, et laenu andmisest ja võtmisest tingitud maksuriske on võimalik ettevõtjal tuvastada, maandada või üldse nendest vabaneda. See leidis kinnitust osaliselt. Vaatamata sellele, et uurimistöökäigus ilmnemiseid probleemsed kohad, ehk tuvastati maksuriskid, millest ei ole äriühingul lõplikult võimalik vabaneda, on ettevõtjal siiski võimalik neid riske iseseisvalt tuvastada ja vähendada.

Käsitatud teema on problemaatiline nii ettevõtjatele kui ka maksuhaldurile. Kuna antud valdkonnas pole varem tehtud kompleksset analüüsi, siis käesolev töö annab ettevõtjatele juhised laenu andmisest ja võtmisest tulenevate maksuriskide maandamiseks või vältimiseks. Samas tuuakse maksuhalduri jaoks välja momendid, mis vajavad selgitamist ning millele võiks tulevikus leida konkreetseid lahendeid.

Lõputöö piiratud maht ei lubanud ilmnenuid probleeme sügavamalt uurida, seega autor peab võimalikuks antud teema edasiarendamist ja uurimist magistriõppes.

SUMMARY

The topic of the thesis is “Tax liabilities and -risks related to the company’s lending and borrowing”. The object of the analysis are the liabilities to tax, which may arise from granting or taking a loan. The purpose of the thesis is to explore these liabilities and find ways for minimizing the tax risks.

The thesis consists of 51 pages and is written in the Estonian language. The paper is divided into three chapters and has references to 44 sources, which were consulted for writing the thesis. In addition there are 7 appendixes: example of a loan agreement, excerpt from the Estonian Tax Act, two interviews with chief specialists of the Tax Department of the Tax and Customs Board, interview with AS Deloitte Advisory tax manager and two tables, which formed in the process of work and contain principal results of the study.

The author of the thesis observes the tax liabilities, which could rise as a result of a loan transaction for both the lender and the borrower. Options for minimizing or avoiding the tax risk will be suggested and propositions will be made to help clarify the found imprecisions of the tax system.

Conditioned on the actuality of the subject, the possible tax risks of loans, given by a company, have been discussed in the Estonian publication. Solitary explanations, however, do not give a full overview of the topic. Therefore, the thesis provides the reader with a consistent analysis of tax liabilities, which may arise from granting or taking a loan. The author has made suggestions and recommendations in order to give the taxpayers a practical guideline for minimizing the tax risks, coming from the loan transaction.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Aav, M. Kuidas leida siirdehindade õige turuväärtus? – Eesti Majanduse Teataja, 11 (186) 2006.
2. Eesti pank. <http://www.eestipank.info>
3. Eesti Vabariigi põhiseadus. 28.06.1992. – RT 1992, 26, 349, RT I 2007, 33, 210.
4. Erisoodustuste hinna määramise kord. Kinnitatud rahandusministri 29. detsembri 1999.a määrusega nr 120.
5. Euribor® FBE. Historical data 2008.
http://www.euribor.org/html/download/euribor_2008B.xls 01.03.2008
6. Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2003/49/EÜ, 03.06.2003.
7. Gaily Kuusik. Laenude maksustamine tulumaksuga. Maksumaksja 2007 #8.
8. General Memorandum on profit sharing loans.
<http://www.dutchtax.net/Dutch/Memos/Profit%20Sharing%20Loans.htm> 20.03.2008.
9. HM Revenue & Customs. INTM400000 - EU Interest and Royalties Directive.
<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM400000.htm> 10.12.2007
10. Jänes, O. 2006. Intress ja viivis võlasuhtes. – Eesti Majanduse Teataja, 11 (186).
11. Lehis, L. 2004. Maksuõigus. Tallinn: Juura.
12. Maksu- ja Tolliamet. Alates 01.01.2008. a tõuseb erisoodustuse arvutamise aluseks olev laenuintressi alammäär. <http://www.emta.ee/?id=22262>. 18.03.2008.
13. Maksu- ja Tolliamet. Vormi TSD küsimustik siirdehindade kohta.
http://www.emta.ee/public/TSD_k_simustik_2007.pdf 20.02.2008
14. Maksukorralduse seadus. 20.02.2002. – RT I 2002, 26, 150, RT I 2008, 3, 21.
15. Norton Rose. Dutch corporate income tax reform.
<http://www.nortonrose.com/knowledge/publications/2006/pub8870.aspx?page=10579>
20.03.2008.
16. OECD. Articles of the Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital. www.oecd.org/dataoecd/50/49/35363840.pdf 10.12.2007
17. OECD. 1995. Juhised siirdhinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhalduritele.
18. OECD. 1995. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations.

19. Rahandusministeerium. Topeltnmaksustamise vältimise lepingud.
<http://www.fin.ee/?id=3634> 01.03.2008
20. Rahandusministeerium. Seletuskiri Eesti Vabariigi valitsuse ja Kreeka Vabariigi valitsuse vahelise tulu- ja kapitalimaksudega topeltnmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ja selle juurde kuuluva protokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu kohta.
21. Rahandusministeerium. Seletuskiri Eesti Vabariigi valitsuse ja Sloveenia Vabariigi valitsuse vahelise tulumaksudega topeltnmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ja selle juurde kuuluva protokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde.
22. Rahandusministeerium. Seletuskiri tulumaksuseaduse (20. 05. 2004. -RT I 1999, 101, 903) ja maksukorralduse seaduse (20. 05. 2004. -RT I 2004, 45, 319) muutmise seaduse eelnõu juurde. http://eoigus.just.ee/?act=dok&subact=1&DOK_W=49364 01.03.2008.
23. Rahandusministeerium. Seletuskiri rahandusministri 10.11.2006 määruse nr 53 (RTL 2006, 81, 1506) "Rahandusministri 29.12.1999. a määruse nr 120 "Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine" muutmise" eelnõu juurde.
24. Rahandusministri 10. novembri 2006. a määrus nr 53 "Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid". RTL, 21.11.2006, 81, 1506.
25. Riigikohus. 3-3-1-22-07. RTIII, 13.06.2007, 23, 192.
26. Schlechtreim, P. 2000. Võlaõigus. Eriosa. Tallinn: Juura.
27. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. – RT I 2002, 35, 216, RT I 2007, 24, 128.
28. Tulumaksuseadus. 15.12.1999. – RT I 1999, 101, 903, RT I 2007, 44, 318.
29. Tulumaksuseadus, kohalike maksude seaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seadus. 20.05.2004. – RTI, 45, 319.
30. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 03.10.2001 Nr.83 – RTL 2001, 114, 1614.
31. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 9.09.2002 nr 108. – RTL 2002, 105, 1568.
32. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. .7.12.2002 nr 154. – RTL 2003, 4, 46.
33. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 25.02.2003. nr 40. – RTL 2003, 31, 470.
34. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 7.05.2003. nr 70. – RTL 2003, 69, 999.

35. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 12.01.2004 nr 1. – RTL 2004, 7, 101.
36. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 30.12.2004. nr 150. – RTL 2005, 4, 29.
37. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 06.07.2005. nr 52. – RTL 2005, 80, 1135.
38. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 10.11.2006. nr 53. – RTL 2006, 81, 1506
39. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 30.12.2005. nr 93. – RTL 2006, 6, 94.
40. Tulumaksuseadusest tulenevate õigusaktide kinnitamine. 3.09.2007. nr 46. – RTL 2007, 73, 1262.
41. Vanasaun, I. Vastused siirdehindade maksustamise ja dokumenteerimise kohta võivatele küsimustele. – Eesti Majanduse Teataja, 3 (190) 2007.
42. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. 2006. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
43. Võlaõigusseadus. 29.09.2001. – RT I 2001, 81, 487, 2007, 56, 375.
44. Äriseadustik. 15.02.1995. – RT I 1995, 26-28, 355, 2007, 67, 413.

LISA 1. Laenulepingu näidis.

Laenuleping

(Koht, kus leping on sõlmitud) (Aeg, millal leping sõlmiti)

1. Pooled

1.1. Pool 1 (edaspidi "laenu andja"), ühelt poolt ning Pool 2 (edaspidi "laenaja"), teiselt poolt, sõlmisid käesoleva lepingu alljärgnevas:

2. Lepingu ese

2.1. Lepingu järgi laenu andja annab laenajale lepingu punktis 1.2 toodud summas (edaspidi "laenusumma") rahalise laenu.

2.2. Lepingusumma on x arv kroone (see summa tuleks välja kirjutada).

2.3. Lepingusumma on allkirjastamise ajaks üleantud laenajale.

3. Laenu tagastamine

3.1. Laenaja kohustub tasuma laenusumma tähtaegselt vastavalt lepingu lisan toodud maksegraafikule, kandes (tasudes) laenusumma laenukontole.

3.2. Eesti krooni (EEK) vahetusvääringu muutumise korral Euroga() on laenu andjal õigus muuta laenulepingut.

4. Laenaja kohustused

4.1. Kasutama laenusummat vastavalt lepingus määratud laenusumma kasutamise sihtotstarbele. Muul otstarbel võib laenusummat kasutada üksnes laenu andja eelneval kirjalikul nõusolekul.

4.2. Informeerima koheselt laenu andjat igast olukorrast, mis võib kahjustada laenaja võimet täita lepingut ettenähtud ulatuses ja tähtajaks, samuti informeerima igast laenaja vastu või laenaja poolt algatatud kohtuprotsessist, mis võib mõjutada laenaja finantsolukorda.

4.3. Teatama laenu andjale oma nime või juriidilise aadressi muutmisest kirjalikult vähemalt 15 päeva ette.

5. Laenu tagatis

5.1. Laen on tagatud pandiga (lisatud käesolevale lepingule), samuti vastutab laenaja oma kohustuste täitmise eest seadusega määratud viisil ja ulatuses kogu talle kuuluva varaga.

6. Muutmine

6.1. Lepingut võib muuta või täiendada ainult lepingupoolte kirjalikul kokkuleppel. Kõik lepingutingimuste muudatused ja täiendused vormistatakse lepingu lisadena, mis on lepingu lahutamatuks osaks.

6.2. Lepingu tingimuste muutmise ettepanekule vastab ettepaneku saanud lepingupool 10 päeva jooksul ettepaneku saamise päevast arvates. Ettepanekule mittevastamise korral loetakse ettepanek tagasilükatuks.

7. Vaidlused.

7.1. Lepingust tulenevad vaidlused lahendatakse lepingupoolte kokkuleppel.

7.2. Kokkuleppe mittesaavutamisel lahendatakse vaidlus panga asukohajärgses kohtus ühe lepingupoole avalduse alusel.

8. Lõpetamine

8.1. Leping lõpeb, kui laenaja on täielikult kustutanud oma võlgnevuse laenu andja ees ja on täitnud kõik lepinguga endale võetud kohustused.

8.2. Leping on koostatud kahes identses eestikeelses originaaleksemplaris, millest üks jääb laenu andjale ja teine laenajale.

Laenaja
Nimi

Laenu andja
Nimi

Allkiri

Allkiri

LISA 2. Väljavõtte tulumaksuseadusest.

§ 8. Seotud isikud

Isikud on omavahel seotud, kui:

- 1) isik on teise isiku abikaasa, otsejoones sugulane, õde või vend, õe või venna alaneja sugulane, abikaasa otsejoones sugulane, abikaasa õde või vend;
- 2) isikud on ühte kontserni kuuluvad äriühingud äriseadustiku (RT I 1995, 26-28, 355; 1998, 91-93, 1500; 1999, 10, 155; 23, 355; 24, 360; 57, 596; 102, 907; 2000, 29, 172; 49, 303; 55, 365; 57, 373) § 6 tähenduses;
- 3) isikule kuulub üle 10% juriidilise isiku aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või õigusest juriidilise isiku kasumile;
- 4) isikule kuulub koos teiste temaga seotud isikutega kokku üle 50% juriidilise isiku aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või õigusest juriidilise isiku kasumile;
- 5) üle 50% juriidiliste isikute aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või õigusest juriidiliste isikute kasumile kuulub ühele ja samale isikule;
- 6) isikutele kuulub üle 25% ühe ja sama juriidilise isiku aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või õigusest juriidilise isiku kasumile;
- 7) juriidiliste isikute juhatuse või muu juhatust asendava organi kõik liikmed on ühed ja samad isikud;
- 8) isik on teise isiku töötaja, töötaja abikaasa või otsejoones sugulane;
- 9) isik on juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige (§ 9), juhtimis- või kontrollorgani liikme abikaasa või otsejoones sugulane.

LISA 3. INTERVJUU Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialisti Terje Ludviga (üleskirjutis 18.03.2008 kell 10.00-11.00, Tallinn).

Mis on Maksu- ja Tolliameti seisukoht äriühingute poolt välja antavate laenude kui ettevõtlusega mitteseotud kulude kohta?

Ettevõtluse eesmärgiks on tulu teenida ja see tõttu äriühingu poolt välja antud laen peaks tooma tulu ja selle eesmärgiks peaks olema ettevõtluse arendamine. 90% intressita antud laenudest kipuvad olema ettevõtlusega mitteseotud. Intressita laenu näitena, mille puhul üldjuhul ei tekiks maksuriski, võib tuua järgmise olukorra: äripartner satub majanduslikesse raskustesse, äripartnerist aga sõltub äriühingu majandustegevus ning selle tõttu pakub äriühing oma äripartnerile intressita laenu. Sellisel juhul suudaks äriühing põhjendada, et ilma intressita laenu andmine on seotud ettevõtlusega, olenemata sellest, et intresse ei saada põhjendatud, kuid siiski sõltub maksurisk laenutingimustest. Näiteks, kui laenu antakse pikaks ajaks, nt 8-10 aastaks ja laen makstakse tagasi koos intressidega peale laenuperioodi lõppu st 8-10 aastat, siis suure tõenäosusega loetakse see laen ettevõtlusega mitteseotuks. Niisugune pretsedent oli Maksu- ja Tolliametil juba olemas. Kuid ikkagi sõltub iga juhtum konkreetsetest asjaoludest ja laenu tingimustest.

Kuidas suhtub Maksu- ja Tolliamet olukorda, kus OÜ annab laenu oma ainsale töötajale, kes on samas ka OÜ ainus omanik ja juhatuse liige?

Kui isik annab iseendale laenu, siis on see küll vastuolus ÄS-ga. Maksuseadused aga seda ei keela ning maksustamist see ei takista. Ühe osanikuga OÜ puhul sõltub maksustamine TuMS § 48 lg-s 4 punktis 6 sätestatust ja sel aastal rakendub rahandusministri poolt kehtestatud intressi 5%-ne alammäär. Maksustatakse rakendatud laenu intressimäära ja alammäära vahe siis kui laenu saaja tasub intressi äriühingule. Terve laenusumma aga kuulub väljaandmise kuul deklareerimisele TSD lisal 6 tabelis 9. See antud laen kuulub maksustamisele juhul, kui kalendrikuu jooksul äriühinguga seotud füüsilistele isikutele väljamakstud laenude, avansside ja ettemaksete summa, millest on maha arvatud vastavad samal kuul tagastatud summad ja kui eelnimetatud summa ületab 50% äriühingu poolt eelneval kalendrikuul sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksete summat, siis seda piirmäära ületav summa kuulub maksustamisele tulumaksuga TuMS § 51 lg 4 alusel. Kui laenu on antud juhatuse liikmele ja see on loetud ettevõtlusega seotuks, võib

maksukohustus tekkida ka juhul, kui äriühing loobub laenu sissenõudmisest. Sel juhul rakendub § 48 lg 4 p 9.

LISA 4. INTERVJUU Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna otseste maksude talituse peaspetsialisti Merje Roometiga (üleskirjutis, 19.03.2008 kell 13.00-15.00, Tallinn).

Kas Maksu- ja Tolliamet kavatseb välja anda mingi juhise laenu intressi turuväärtuse määramise kohta?

Seda küll palju küsitakse, praegu aga plaanis ei ole. Selle põhjuseks on, et laenu intress sõltub nii paljudest asjaoludest, et on kartus, et maksumaksjad võtavad seda liiga konkreetselt. Üldine juhend võib olla segadusse ajav.

Mis andmeid saavad äriühingud kasutada, määrates siirdehinda võrreldava hinna meetodiga, selleks et leida välimise võrreldava hinna?

Kõige lihtsam on võrreldavaid leida siis, kui sama äriühing on andnud laenu mitteseotud isikule. Kasutada saab avalikke andmeid. Eesti Panga statistikat, VÕS-s sätestatud intressimäära ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärasid võetakse aluseks ning siis sõltuvalt laenutingimustest uuritakse konkreetset määra edasi. Vastavalt tegelikule olukorrale intressimäär võib muutuda, ehk statistika ainult üksinda ei ole aluseks. Konkreetset lahendust ei ole. See on ikka tõendamiseküsimus, mida rohkem maksumaksja on kogunud tõendeid intressimäära arvutamise kohta, ehk koostanud dokumentatsiooni, seda selgemad on laenutingimused ja seda selgem on maksustamine.

Kas see, et seotud isikud, laenu intressimäära paika panemisel, võtavad aluseks teadaoleva intressimäära, lisades sellele oma riskipreemia, aitaks võimaliku maksuriski maandamisel?

Põhimõtteliselt olen sellega nõus, kuid riskipreemia suurus peaks olema põhjendatud. Maksustamise jaoks see oleks õige, MTA-le oleks siis seda kergem kontrollida. Ilmselt aga maksustamine pole äriühingutele intressimäära juures ainus oluline asjaolu.

Kas on võimalik veel kuidagi siirdehindadest tuleneva maksuriski maandada?

Eeldatavasti tavaliselt intressimäär peaks juba vastama turutingimustele, aitaks dokumenteerimine. Muud vist ei ole midagi. Võiks küll sõltumatu eksperdi arvamust küsida, aga see oleneb, kas äriühing soovib niisugust kulu kanda. Siirdehindade kohta kahjuks praegu eelotsuseid MTA ei anna.

Kuidas maksuhaldur leiab turutingimustel sarnase võlakohustuse selleks, et määrata tulumaksu TuMS § 29 lg 7 alusel? Mida äriühingud peaksid kasutama, et maandada võimaliku maksuriski?

Turuhinna leidmiseks kasutatakse samu avalikke allikaid, mida võidakse kasutada siirdehinna võrreldava hinna leidmisel. Siinkohal aga ei ole oluline, et isikud peaksid olema seotud või mitteseotud. Oluline on märkida, et maksustamine algab olulisest ületamisest. Seega tuleb maksustamine kõne alla vaid juhul, kui intressi nime all tehakse sisuliselt muid väljamakseid maksuvabastuse saamiseks.

Kuna pangad on põhilised laenuandjad, kas võiks neid näitena kasutada. Ehk kasutada sama intressimäära, millega nemad oleksid samadel tingimustel laenu mitteresidentist äriühingule andnud?

Kui äriühing on juba saanud pangalt sarnase laenu, siis oleks väga hea võrrelda. Aga pankadelt me niisama infot ei saa, millistel tingimustel ja millise määraga oleks pank sellele isikule laenu andnud. Samas üldine info laenutingimuste kohta panga veebilehelt, näiteks, on kindlasti kasuks. Kui laenu taotlus oli tehtud ja pank sellest keeldus, siis saab maksumaksja põhjendada kõrgemat intressimäära kolmandatelt isikutelt saadud laenule.

Kas Eestis läheks maksustamisele juhul, kus Eesti emaettevõtja annab välismaa tütarettevõtjale suurt laenu, mis ületab mitmeid kordi välismaa ettevõtja omakapitali? Euroopa mõnedes riikides selline maksustamine võiks toimuda alakapitalisatsiooni reeglite alusel.

Eestis alakapitalisatsiooni reegleid tulumaksuseaduses pole, lähtutakse vaid siirdehinna regulatsioonist. Kui on päriselt toimiv laen, ehk laenuleping olemas ja laenu ka tagastatakse, siis maksustamist üldjuhul ei toimu. Analüüsida oleks vaja, kas iseseisev äriühing oleks sarnastel tingimustel sarnast laenu andnud.

Euroopas on ettevõtjad hakanud välja andma kasumiosalusega laene (*profit participating loans*). Näiteks võib niisuguse laenu sisu olla selline, et intress koosneb kahest osast: nt 6 kuu Euribor + 6%. Kuid kui äriühingul kasumit ei ole, siis ei pea ta intressi üldse maksma. Kui äriühing teenib igal aastal suurt kasumit, maksab ta igal aastal ka kõrget intressi. Arvatavasti niisuguseid laene loetakse ettevõtlusega seotuks, sest laenuandja saab tulu, küll mitte intresside näol, vaid kasumi näol. Kuidas aga

Maksu- ja Tolliamet suhtub kasumieraldistesse? Kas tekib risk, et neid maksustatakse?

TuMS kasumiosalusega laene konkreetselt välja toodud ei ole. Kui tegemist on laenuga, siis kasumiosa vaadeldakse nagu intressi maksustamise mõttes. Mitteresidendi korral kohaldatakse TuMS § 29 lg 7. Ehk maksurisk tekib kui see nn. intress–kasumieraldis ületab oluliselt turutingimustel sarnaselt võlakohustuselt makstavat intressi. Kui mitteresidendiga ei ole tegemist, siis maksurisk tekib siirdehindade osas. Kui äriühingud ei ole seotud, siis maksustamist ei toimu. Vaid juhul, kui on võimalik tõendada, et tegemist on maksudest kõrvale hoidumisega, saab kohaldada MKS § 84. Kui seda ei suudeta tõendada, siis ei maksustata. MKSi on raske rakendada. Seadusesse võiks aga täpsustuse sisse viia.

Mis asi on kasumi osalusega laen?

Profit participation laenud on sageli midagi omakapitali ja tavaliste laenude vahepealset. Sageli on nad allutatud laenud (*subordinated loan*) ning äriühingu pankroti või likvideerimise korral tagastatakse allutatud laen alles pärast muude laenude kustutamist. Samas on sellisel laenul eeliseisund aktsiate eest (aktsionärid saavad oma raha siis, kui kõikide kohustuste täitmisest midagi üle jääb). Näiteks Soomes on sellised laenud äriseadustikuga (*osakeyhtiölaki*) reguleeritud. Soomes nimetatakse selliseid laenusid *pääomalaina* või *capital loan*.

Mis on kasumi osalusega laenude omapära?

Kasumiosalusega laenu puhul on intressimäär sageli kõrgem, kui tavaliste laenude korral.

Näide: kasumiosalusega laenu puhul on intressimäär turu keskmisest selgelt kõrgem, kuid sellise laenu lepingus näiteks kirjas, et intressi makstakse üks kord aastas, pärast majandusaasta lõppu, jaotuskõlbuliku kasumi olemasolul. Kui intressi maksev Eesti tütarettevõtja on kahjumis, siis intressi ei maksta ning välismaine emaettevõtja jääb sellest intressist lõplikult ilma. Kui Eesti tütarettevõtja on väikeses kasumis, siis makstava intressi summa ei tohi ületada Eesti tütarettevõtja kasumit. Kahjumi korral lükatakse laenu põhiosa makse edasi järgmisele kalendriaastale.

Kas näidises toodud lepingu korral tuleb kõnesse siirdehindade maksustamine?

Sellise lepingu korral on maksuhalduril raske üheselt väita, et turutingimustele vastava intressimäära ja kasutatud intressimäära erinevus on kindlasti dividend, kuna kahjumi korral ei pea tütarettevõtja intressi üldse maksma. Kõik sõltub sellest, kas tütarettevõtja kahjumi risk realiseerub või mitte.

Miks äriühingud kaaluvad niisuguste laenude andmist?

Kasumiosalusega laenu puhul võidakse intressina välja maksta osa kasumist. Intress on ettevõtja jaoks kulu, mis vähendab maksustatavat kasumit. Näiteks, kui Eesti tütarettevõtja võtab välismaiselt emaettevõtjalt kasumiosalusega laenu ja maksab osa kasumist intressina

tagasi, siis sellega tulumaksukohustust ei kaasne. Kui Eesti tütarettevõtja oleks maksnud dividendi, oleks tal tulnud maksta ka tulumaksu. Reeglina on ettevõtjal soodsam maksta intressi dividendi asemel.

Kas maksulepingud omavad mõju intresside maksustamisele, juhul kui maksustamine toimub?

Maksulepingu madalam maksumäär üldjuhul ei kohaldu seotud isikute vahelise intressiosale, mis ületab turutingimusi. Seega, kui välismaisele seotud isikule makstakse kõrget intressi, siis reeglina kehtib TuMS sätestatud maksumäär ning maksulepingust abi ei ole. Kui aga makstakse intressi välismaisele isikule, kes ei ole intressi maksjaga seotud isik (või vähemalt isikute seotust ei ole suudetud tuvastada), siis saab üleintressi maksustamisel lähtuda maksulepingus sätestatud soodsamast maksumäärast.

LISA 6. Tabel “Maksuriskid laenu andmisel ja nende maandamise võimalused”.

SITUATSIOON	MAKSURISK	MAKSURISKI TEKKIMISE TINGIMUSED (ühe või mitme asjaolu ilmnemisel)	RISKI MAANDAMISE/VÄLTIMISE VÕIMALUSED
Laenu andmine			
Äriühingule	TuMS § 52 lg 2 p 1 tulumaks laenusummalt	Laen ei too äriühingule ei otsest tulu, ega muul viisil kasu. Laen on antud intressita. Lepingu tingimustest või osapoolte käitumisest ilmub, et laenu ei kavatseta tagasi maksta või see osutub võimatuks. Laenu on antud pikaks ajaks, so vähemalt 8-10 aastaks.	Laenu tulu või muul viisil kasu teenimise iseloom. Asjakohaselt vormistatud laenuleping koos tagastamisgraafikuga. Laenu tagasimaksmise kavatsuse väljandamine. Mõistliku laenuperioodi kasutamine. Vajadusel tagatise esitamine. Taotlema MTA-lt siduva eelotsuse.
- seotud (TuMS § 8 mõttes) äriühingule	TuMS § 50 lg 4 tulumaks turuintressi ja tegelikku intressi vahelt	Intressi määr on madalam, kui omavahel mitteseotud isikute vahel tehtavate sarnaste tehingute väärtusest. Intressimäär on 0%.	Eesti Panga statistika, VÕS-s sätestatud intressimäär ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärade uurimine. Asjakohane dokumentatsioon. Intressimäär vähendamine lepingutingimusest sõltuvalt.
Äriühingu töötajale (sh ühe osanikuga OÜ juhatuse liikmele)	TuMS § 48 lg 4 p 6 tulumaks intressilt	Laenu intressi määr on madalam, kui rahandusministri määrusega sätestatud alammäär.	2008. a. intressimäär vähemalt 5%
	TuMS § 51 lg 4 tulumaks piirmäär ületatavalt laenusummalt	Seotud füüsilistele isikutele väljamakstud laenude kogusumma ületab 50% maksumaksja poolt eelneval kalendrikuul tehtud vastavalt sotsiaalmaksuseadusele sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksete summat, millest on maha arvatud seotud füüsiliste isikute poolt samal kalendrikuul tagastatud laenud/ettemaksed/avansid.	Äriühingule tagastamata laenude summa < 50% eelmise kuu palgafondist (nt anda väiksema laenu või jaotada laenu andmist mitmete kuude peale)
	TuMS § 48 lg 4 p 9 tulumaks laenusummalt	Äriühing on loobunud laenu sissenõudmisest	Laenu sissenõudmine töötajalt
	§ 52 lg 2 p 1 tulumaks laenusummalt	Lepingu tingimustest või osapoolte käitumisest ilmneb, et laenu ei kavatseta tagasi maksta või see osutub võimatuks. Laenu on antud pikaks ajaks, nt 8-10 aastaks.	Laenugraafikust kinni pidamine. Mõistlik laenuperiood. Käitumisest nähtub kavatsus laenu tagasi maksta.

LISA 7. Tabel “Maksuriskid laenu võtmisel ja nende maandamise võimalused”.

SITUATSIOON	MAKSURISK	MAKSURISKI TEKKIMISE TINGIMUSED (ühe või mitme asjaolu ilmnemisel)	RISKI MAANDAMISE/VÄLTIMISE VÕIMALUSED
Laenu võtmine			
Mitteseotud mitteresidendilt	TuMS § 29 lg 7 tulumaks turuintressi ületavalt osalt	Laenu intress ületab oluliselt turutingimustel sarnaselt võlakohustuselt makstava intressi summat võlakohustuse tekkimise ja intressi maksmise ajal. Intressi nime all tehakse sisuliselt muid väljamakseid maksuvabastuse saamiseks.	Mõistlik intressimäär. Eesti Panga statistika, VÕS-s sätestatud intressimäära ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärade uurimine. Siduva eelotsuse taotlemine.
Seotud isikult (residendilt või mitteresidendilt)	TuMS § 50 lg 4 tulumaks turuintressi ja tegelikku intressi vahelt	Intressimäär on suurem kui omavahel mitteseotud isikute vahel tehtavate sarnaste tehingute väärtusest.	Eesti Panga statistika, VÕS-s sätestatud intressimäära ja Euroopa Keskpanga põhiintressimäärade uurimine. Asjakohane dokumentatsioon. Vajadusel intressimäära vähendamine lepingutingimusest sõltuvalt.